

T. C. Resmî Gazete

Kuruluş Tarihi : (7 Teşrinievvel 1336) - 7 Ekim 1920

Yönetim ve Yazı İşleri İçin Başbakanlık Neşriyat ve Müdevvenat Genel Müdürlüğüne başvurulur.	20 Ekim 1981 SALI	Sayı : 17490
---	----------------------	--------------

YÜRÜTME VE İDARE BÖLÜMÜ

Milletlerarası Andlaşma

Karar Sayısı : 8/8527

2225 sayılı Kanun ile onaylanmış bulunan Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Andlaşması uyarınca Hükümetimiz ile Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı arasında imzalanan ekli Güvenlik Denetimi Uygulamasına Dair Anlaşma'nın, 1 Eylül 1981 tarihinden itibaren yürürlüğe girmek üzere, onaylanması; Dışişleri Bakanlığının 30/7/1981 tarihli ve UENB-8120-1090-1286 sayılı yazısı üzerine, 31/5/1963 tarihli ve 244 sayılı Kanun'un 3 üncü maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 20/8/1981 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Kenan EVREN
Orgeneral
Devlet Başkanı

B. ULUSU
Başbakan

Z. BAYKARA Devlet Bak. - Başbakan Yrd.	T. ÖZAL Devlet Bak. - Başbakan Yrd.	Prof. Dr. İ. ÖZTRAK Devlet Bakanı	M. ÖZGÜNEŞ Devlet Bakanı
Prof. Dr. M. N. ÖZDAŞ Devlet Bakanı	C. MENTEŞ Adalet Bakanı	Ü. H. BAYÜLKEN Millî Savunma Bakanı	S. ÇETİNER İçişleri Bakanı
İ. TÜRKMEN Dışişleri Bakanı	K. ERDEM Maliye Bakanı	H. SAĞLAM Millî Eğitim Bakanı	Dr. T. ÖNALP Bayındırlık Bakanı
K. GANTÖRK Ticaret Bakanı	Prof. Dr. N. AYANOĞLU Sağ. ve Sos. Yardım Bakanı	R. BATALALP Gümrük ve Tekel Bakanı	N. ÖZGÜR Ulaştırma Bakanı
Prof. Dr. S. ÖZBEK Tarım ve Orman Bakanı	Prof. Dr. T. ESENER Çalışma Bakanı	Ş. KOCATOPÇU Sanayi ve Teknoloji Bakanı	S. BİNGÖL Enerji ve Tabii Kay. Bakan.

Yürütme ve İdare Bölümü Sayfa : 1

I. EVLİYAĞLU	Dr. Ş. TÖTEN	M. R. GÜNEY	v. ÖZGÜL
Tarım ve Tarım Bakanlığı	İmar ve İktisat Bakanı	Köy İşleri ve Koop. Bakanı	Gençlik ve Spor Bakanı
	S. ŞİDE	C. BABAN	
	Sosyal Güvenlik Bakanı	Kültür Bakanı	

**Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı Arasında
Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Andlaşmasının İlgikin Olarak Güvenlik
Denetim Uygulanmasına Dair Anlaşma**

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin (bundan böyle «Türkiye» denecektir) 1 Temmuz 1968 tarihinde, Londra, Moskova ve Washington'da imzaya açılan ve 5 Mart 1970 tarihinde yürürlüğe giren Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Andlaşması'na (bundan böyle «Andlaşma» denilecektir) taraf bulunması;

Andlaşma'nın IV. 1. maddesinin, Andlaşma'nın hiçbir hükümünün Tarafların barışçı amaçlarla nükleer enerjinin araştırılmasını geliştirmeleri, üretmeleri ve nükleer enerjiyi kullanmaları hususundaki vazgeçilmez haklarını etkileyecek şekilde yorumlanamayacağı; derpis etmesi ve Andlaşma'nın I ve II. Maddeleri uyarınca Taraf devletler arasında bu hususta hiçbir ayırım yapılamayacağını kayıtlı bulunması;

Andlaşma'nın IV. 2 maddesinin, Andlaşma'ya katılan bütün Tarafların nükleer enerjinin barışçı kullanımı için, mümkün olan en geniş ölçüde, teçhizat, ekipman ve teknolojik bilgi değişimine katılma hakkına sahip olduklarını ve bu değişimi kolaylaştırmayı yüklediklerini öngörmesi;

Diğer taraftan, Andlaşma'nın IV. 2 maddesinin Andlaşma'ya katılan Taraflardan durumu uygun olanların tek başlarına veya diğer ülkeler ya da uluslararası kuruluşlar ile birlikte, Andlaşma'ya taraf özellikle nükleer olmayan devletlerin ülkelerinde nükleer enerjinin barışçı maksatlarla uygulanmasının daha da geliştirilmesine katkıda bulunmak üzere işbirliği yapacaklarını da derpis etmesi;

Andlaşma'nın III. maddesinin 1. paragrafının aşağıdaki şekilde olması :

«Andlaşma'ya Taraf her nükleer - olmayan - devlet, nükleer enerjinin barışçı kullanımından nükleer silah veya diğer nükleer patlayıcı aygıtların yapımına sapsmayı önlemek amacıyla sırf bu Andlaşma ile yüklediği ödevlerini yerine getirmekte olduğunun tahkiki için, Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı ile müzakere edilecek ve yapılacak bir anlaşmada öngörüldüğü şekilde, güvenlik denetimini ve Ajans Güvenlik denetim sistemini kabul etmeyi yüklenir. Bu madde ile öngörülen güvenlik denetimi işlemleri, herhangi bir ana nükleer tesiste veya böyle bir tesis dışında üretilen, işlenen veya kullanılan kaynağa veya özel parçalanabilir maddelere şamil olacaktır. Bu maddenin gerektirdiği nükleer güvenlik denetimi böyle devletin ülkesinde, hukuki yetki alanında veya kontrolü altındaki herhangi bir yerde yürütülen bütün barışçı faaliyetlerdeki bütün kaynak veya özel parçalanabilir maddeye uygulanacaktır.

Madde III. 4'ün, Andlaşma'ya Taraf nükleer olmayan devletlerin, sözkonusu maddenin gereklerini yerine getirmek için tek başlarına veya diğer devletlerle birlikte Ajansla Statüsüne uygun olarak anlaşmalar yapacaklarını öngörmesi sebebiyle;

Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'nın bundan böyle «Ajans» denecektir. Statüsünün III. A. 5 maddesi altında, Tarafların talebi üzerine herhangi ikili veya çok taraflı düzenlemeye bir devletin talebi üzerine, veya o ülkenin atom enerjisi sahasındaki herhangi faaliyetine güvenlik denetimi uygulamaya yetkili olması muvacehesinde;

Türkiye ve Ajans aşağıdaki şekilde anlaşmışlardır :

TEMEL TAAHHÜD

Madde 1

Türkiye, Anlaşmanın III. maddesinin 1. paragrafına göre, bu anlaşma hükümlerine uygun olarak ülke sınırları içinde, kazal yetki veya kontrolü altında bulunan herhangi bir yerdeki bütün barışçıl nükleer faaliyetlerde kullanılan kaynak veya özel bölünebilir maddelerin güvenlik denetimini, bu tip maddelerin nükleer silahlara veya diğer nükleer patlayıcı aygıtlara dönüştürülmediğini doğrulamak amacıyla kabul etmeyi taahhüd eder.

GÜVENLİK DENETİMİNİN UYGULANMASI

Madde 2

Ajansın, bu anlaşma hükümlerine uygun olarak, Türkiye'nin sınırları içinde, kazal yetki veya kontrolü altında bulunan herhangi bir yerdeki bütün barışçıl nükleer faaliyetlerde kullanılan kaynak veya özel bölünebilir maddelerin güvenlik denetiminin bu tip maddelerin nükleer silahlara veya diğer nükleer patlayıcı aygıtlara dönüştürülmediğini doğrulamak amacıyla uygulanmış olmasını sağlamak için yetki ve yükümlülükleri olacaktır.

TÜRKİYE VE AJANS ARASINDAKİ İŞBİRLİĞİ

Madde 3

Türkiye ve Ajans, bu anlaşmanın öngördüğü güvenlik denetimi uygulamalarını kolaylaştırmak için işbirliği yapacaktır.

GÜVENLİK DENETİMİNİN UYGULANMASI

Madde 4

Bu anlaşmanın öngördüğü güvenlik denetimi :

1. Uluslararası nükleer maddelerin alışverişini de içerecek şekilde Türkiye'nin ekonomik ve teknik gelişimini veya barışçıl nükleer faaliyetler alanındaki uluslararası işbirliğini sınırlandırmaktan kaçınacak,
2. Türkiye'nin barışçıl nükleer faaliyetlerine ve özellikle tesislerin işletilmelerine gereksiz müdahalelerden kaçınacak, ve
3. Nükleer faaliyetlerin ekonomik ve güvenlik yürütülmeleri için gereken ihtiyatlı yönetim uygulamalarına uygun olacak şekilde tasarımı yapılmış olarak yerine getirilmelidir.

Madde 5

a) Ajans, bu anlaşmanın uygulanmasında öğrenilen ticari ve endüstriyel sırları ve diğer gizli bilgileri korumak için her türlü tedbiri alacaktır.

b) (i) Ajans, bu anlaşmanın uygulanmasında yüklenmiş sorumluluklarını yerine getirmesi için Governörler Meclisine gerekli özel bilgi ve Güvenlik Denetimi ile ilgili resmi görevleri nedeniyle bu çeşit bilgiyi gereksinen Ajans elemanlarına verilenlerin dışında, bu anlaşmanın uygulanması ile bağıntılı olarak edindiği bilgileri hiçbir kişi, kuruluş ya da ülkeye bildirmeyecek ve yayınlamayacaktır.

(ii) Eğer direk olarak ilgili olan ülkeler uygun görürse «Meclis» kararı ile, bu anlaşmanın öngördüğü güvenlik denetimine tabi nükleer maddeler ile ilgili özel bilgi yayınlanabilir.

Madde 6

a) Ajans, bu anlaşmaya uygun güvenlik denetimi uygulamasında güvenlik denetimi alanındaki teknolojik gelişmeleri tam olarak gözönüne alacak ve şu andaki ve gelecekteki teknolojinin izin verdiği derecede belli stratejik noktalarda ölçü aletleri ve diğer teknikleri kullanarak bu anlaşma ile güvenlik denetimine tabi nükleer maddelerin akışında güvenlik denetimi ilkelerinin etkin olarak uygulanması ve en uygun fiyat-etkinlik ikilisinin sağlanması için her çabayı gösterecektir.

b) En uygun fiyat-etkinlik ikilisini elde etmek için örnek olarak aşağıdaki olanaklardan yararlanılacaktır.

(i) Sayım amaçları için, tanımlanan madde denkleştirme alanı yolu ile kapama;

(ii) Nükleer madde akışının değerlendirilmesinde istatistiksel teknikler ve rastgele örnekleme; ve

(iii) Nükleer yakıt çevriminde, kolaylıkla nükleer silah ya da diğer nükleer patlayıcı aygıtların elde edilebileceği nükleer maddelerin üretimi, işlenmesi, kullanımı veya depolanması aşamaları üzerinde doğrulama işlemlerinin yoğunlaştırılması ve Ajans'ın bu anlaşma ile yerine getirmesi gereken güvenlik denetimi uygulamasını güçleştirmemesi şartı ile diğer nükleer maddeler üzerindeki doğrulama işlemlerinin en aza indirilmesi.

ULUSAL MADDE KONTROL SİSTEMİ

Madde 7

a) Türkiye, bu anlaşma uyarınca güvenlik denetimine tabi bütün nükleer maddelerin sayım ve kontrolü sistemini kuracak ve yürütecektir.

b) Ajans, nükleer maddelerin barışçıl amaçlarla kullanımının nükleer silahlara veya diğer nükleer patlayıcı aygıtlara dönüştürülmediğini saptarken Türkiye'deki sistemin bulgularını doğrulayabilecek şekilde güvenlik denetimini uygulayacaktır. Ajans'ın doğrulaması, bu anlaşmanın II. bölümünde belirlenmiş işlemlere uygun olacak şekilde Ajans tarafından yürütülen bağımsız ölçmeleri ve gözlemleri içerecektir. Ajans doğrulaması sırasında Türkiye'deki sistemin teknik etkinliğini gözönüne alacaktır.

AJANSA VERİLEN BİLGİLER İLE İLGİLİ TEDBİRLER

Madde 8

a) Bu anlaşmanın öngördüğü güvenlik denetiminin etkin bir uygulamasını sağlamak için Türkiye, bu anlaşmanın II. bölümünde konulmuş olan tedbirlere uygun olarak, bu anlaşmanın öngördüğü güvenlik denetimine tabi nükleer maddeler ve bu maddelerin güvenlik denetimi ile ilgili tesislerin özellikleri hakkındaki bilgileri Ajansa sağlayacaktır.

b) (i) Ajans, bu anlaşma ile yüklendiği sorumlulukları yerine getirmek için yalnız gerekli olan en az miktardaki bilgiyi ve uygun veriyi isteyecektir.

(ii) Tesisler ile ilgili bilgiler bu anlaşmanın öngördüğü güvenlik denetimine tabi nükleer maddelerin güvenlik denetimi için gerekli olan en az miktarda olacaktır.

c) Eğer Türkiye isterse, Türkiye'nin toprakları üzerinde Türkiye'nin özellikle duyarlı olduğu projelendirme bilgilerini incelemek için Ajans hazır olacaktır. Ajans tarafından yapılacak daha sonraki incelemeler için, kolay bir şekilde bulunması koşuluyla bu tip bilgiler fiziksel olarak Ajans'a verilmesine gerek kalmadan Türkiye'de hazır tutulacaktır.

AJANS MÜFETTİŞLERİ

Madde 9

a) (i) Ajans, Ajans müfettişlerinin Türkiye'ye tayin için Türkiye'nin onayını alacaktır.

(ii) Tayin önerisi üzerine veya tayin yapıldıktan herhangi bir zaman sonra Türkiye itiraz ederse, Ajans Türkiye'ye seçenak bir veya daha fazla tayin önerisi getirecektir.

(iii) Ajans müfettişlerinin tayininin kabulü konusunda Türkiye'nin yinelenen itirazları sonucunda bu anlaşma uyarınca yapılacak denetimlere engel olunursa, Ajans'ın Genel Direktörünün önerisi ile (bundan sonra «Genel Direktör» olarak anı-

lacaktır) izlenecek tutumu saptamak amacıyla bu itiraz Meclis tarafından görülgülecektir.

b) Türkiye; Ajans müfettişlerinin bu anlaşma uyarınca yükledikleri fonksiyonları etkin bir şekilde yerine getirebilmesini sağlamak için gerekli adımları atacaktır.

c) (i) Türkiye'ye ve denetlenen barışçıl amaçlı faaliyetlere yönelik muhtemel güçlükler ve rahatsızlıklar en aza indirilecek,

(ii) Müfettişlerin öğrendiği endüstriyel sırlar veya diğer gizli bilgilerin korunmasını sağlayacak şekilde Ajans müfettişlerinin ziyaretleri ve çalışmaları düzenlenecektir.

AYRICALIK VE MUAFİYETLER

Madde 10

Türkiye sahip olduğu malları, fonları ve sermayesini de içerecek şekilde Ajans'a ve bu anlaşma uyarınca yükledikleri fonksiyonları yerine getirecek olan Ajans müfettişleri ve diğer Ajans elemanlarına, Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'nın Ayrıcalık ve Muafiyetler anlaşmasının ilgili tedbirlerini uygulayacaktır.

GÜVENLİK DENETİMİNİN SONA ERMESİ

Madde 11

Nükleer maddelerin tüketilmiş veya güvenlik denetimi açısından herhangi bir nükleer faaliyette kullanılamayacak şekilde seyretilmiş veya hemen hemen tekrar elde edilemeyecek hale gelmiş olduğunun Ajans tarafından saptanması üzerine güvenlik denetimi sona erdirilecektir.

NÜKLEER MADDELERİN TÜRKİYE DIŞINA GÖNDERİLMESİ

Madde 12

Türkiye, bu anlaşma uyarınca güvenlik denetimine tabi olan nükleer maddelerin Türkiye dışına el değiştirmesi hakkında bu anlaşmanın II. bölümünde sıralanan tedbirlere uygun olarak Ajans'a önceden bildirecektir. Ajans, bu anlaşmanın II. bölümünde belirtildiği gibi alıcı devletin bundan sonra sorumluluğu yüklenmesi üzerine bu anlaşma uyarınca nükleer maddeler üzerindeki güvenlik denetimine son verecektir. Ajans, her eldeştirmeyi ve mümkün olduğu zamanlarda, eldeştiren nükleer maddelere güvenlik denetiminin yeniden uygulanmasını gösteren kayıtları tutacaktır.

NÜKLEER MADDE İLE İLGİLİ OLMAYAN FAALİYETLERDE KULLANILACAK OLAN NÜKLEER MADDELER İLE İLGİLİ TEDBİRLER

Madde 13

Bu anlaşma uyarınca güvenlik denetimine tabi olan nükleer maddelerin alaşım ve seramik üretimi gibi nükleer olmayan faaliyetlerde kullanılması halinde Türkiye; bu maddelerin belirtilen şekilde kullanılmasından önce, hangi koşullarda bu anlaşma uyarınca böyle maddeler üzerinde güvenlik denetiminin sona erebileceği hususunda Ajans ile mutabakat sağlayacaktır.

BARIŞÇIL AMAÇLAR DIŞINDA KULLANILAN NÜKLEER MADDELERE GÜVENLİK DENETİMİNİN UYGULANMAMASI

Madde 14

Türkiye, bu anlaşma uyarınca güvenlik denetimi gerektiren nükleer maddeyi güvenlik denetimi uygulaması gerektirmeyen bir nükleer faaliyette kullanma hakkını uygulamak isterse, aşağıda belirtilen hususlar uygulanacaktır,

a) Türkiye, Ajans'a anılan faaliyet hakkında aşağıdaki bilgileri verecektir.

(i) Nükleer maddenin yasaklanmamış askeri bir faaliyette kullanılması, Türkiye'nin, Ajans'ın güvenlik denetimi uygulaması açısından maddenin yalnız barışçıl nükleer faaliyetlerde kullanılacağı hususunda üstlenmiş olabileceği yükümlülüklerle çelişki içinde olmayacaktır.

(ii) Nükleer madde güvenlik denetiminin uygulanmadığı süre içinde nükleer silah veya diğer nükleer patlayıcı aygıtlar yapımında kullanılmayacaktır.

b) Türkiye ve Ajans, nükleer maddenin böyle bir faaliyette bulunduğu süre içinde güvenlik denetiminin uygulanmayacağı şekilde düzenleme yapacaklardır. Bu düzenleme, güvenlik denetiminin uygulanmama süresini ve şartlarını mümkün olduğunca tesbit edecektir. Her halükârda, bu anlaşmada öngörülen güvenlik denetimi, nükleer madde yeniden barışçıl nükleer faaliyete girer girmez uygulanacaktır. Ajans'a Türkiye'deki bu denetim dışı maddenin miktarı, bileşimi ve dış satımı hakkında bilgi verilecektir.

c) Her bir düzenleme Ajans'la anlaşma yoluyla yapılacaktır. Böyle anlaşma mümkün olduğunca erken verilecek ve geçici ve uygulama tedbirleri ve raporlama düzenlemeleri ile ilgili olacaktır, fakat askeri faaliyetler hakkındaki onay veya gizli bilgi veya buradaki nükleer maddenin kullanımı ile ilgili olmayacaktır.

MALİ HUSUSLAR

Madde 15

Türkiye ve Ajans bu anlaşma uyarınca karşılıklı yükümlülüklerini yerine getirirken oluşacak masrafları her biri kendisi üstlenecektir. Ancak, Türkiye veya kazai yetkisindeki kişiler, Ajans'ın özel isteği nedeniyle oldukça fazla harcama yüklenirlerse, Ajans önceden anlaşmak kaydıyla yapılan harcamayı ödeyecektir. Ajans, müfettişlerin isteyebileceği ekstra ölçme ve örnekleme için gerekli masrafı her halükârda ödeyecektir.

NÜKLEER KAZALAR İÇİN 3. ŞAHSA KARŞI MESULİYET

Madde 16

Türkiye bu anlaşmanın uygulanması için nükleer kaza halinde, kanun ve yönetmeliklerinde bulunabilen her türlü sigorta ve mali güvence de dahil olmak üzere 3. şahıs mesuliyetine karşı her türlü korumayı, korumanın Türk Vatandaşlarına uygulandığı şekilde Ajans'a ve onun görevlilerine uygulanmasını garanti edecektir.

ULUSLARARASI SORUMLULUKLAR

Madde 17

Nükleer bir olay sonucu oluşacak zararlardan başka, bu anlaşma uyarınca güvenlik denetiminin uygulanmasından sonuçlanacak herhangi bir zarar açısından Ajans'ın Türkiye'ye veya Türkiye'nin Ajans'a karşı herhangi bir iddiası, uluslararası hukuk çerçevesinde halledilecektir.

AMAÇ DIŞI KULLANIMIN DOĞRULANMASINA İLİŞKİN TEDBİRLER

Madde 18

Şayet Meclis, Genel Direktörün raporu üzerine bu anlaşma çerçevesinde güvenlik denetimine tabi bir nükleer maddenin nükleer silah ya da diğer nükleer patlayıcı aygıtlara dönüştürülmediğini kanıtlayacak biçimde Türkiye tarafından bir eylem yapılmasının gerekli ve ivedi olduğuna karar verirse, Meclis, bu anlaşmanın anlaşmazlıkların giderilmesine ilişkin 22. maddesinin gerektirdiği işlemlere sokulup sokulmadığına bakmaksızın, Türkiye'nin gerekli eylemi gecikmesiz olarak yerine getirmesini isteyebilir.

Madde 19

Şayet, Meclis Genel Direktörün kendisine verdiği rapordaki bilgilerin incelenmesi üzerine, bu anlaşma çerçevesinde denetimi öngörülen nükleer maddenin, nükleer silah veya diğer nükleer patlayıcı aygıtlara dönüştürüldüğünü Ajans'ın doğrulayamadığını görürse, Ajans Statüsünün (bundan böyle «statü» diye anılacaktır) XII. maddesi C paragrafının öngördüğü raporları düzenler ve uygulanabildiği takdirde aynı paragrafın öngördüğü diğer önlemleri de alır. Bu işlemleri yaparken Meclis, uygulanmış olan güvenlik denetimi tedbirleri çerçevesinde temin edilen garanti derecesini gözönüne alır ve Türkiye'ye Meclise gerekli herhangi bir garantiyi sağlama konusunda makul bir fırsat verir.

ANLAŞMANIN YORUMU, UYGULANMASI VE ANLAŞMAZLIKLARIN ÇÖZÜMÜ**Madde 20**

Taraflardan birinin isteği üzerine, anlaşmanın yorum ve uygulanmasında ortaya çıkan herhangi bir sorun hakkında Türkiye ve Ajans birbirlerine danışacaklardır.

Madde 21

Türkiye, bu anlaşmanın yorum ve uygulanmasında ortaya çıkan sorunların Meclis tarafından gözönüne alınmasını isteme hakkına sahip olacaktır. Meclis, Türkiye'yi böyle sorunların tartışılmasına katılması için davet edecektir.

Madde 22

Madde 19 gereğince, Meclis tarafından varılan bulgulara göre bir anlaşmazlık veya Türkiye ile Ajans tarafından kabul edilen işlem ve müzakerelerle halledilemeyeceği Meclis tarafından görülen herhangi bir uyumsuzluk hariç olmak üzere, bu anlaşmanın yorum ve uygulanmasından ortaya çıkan anlaşmazlıklar, taraflardan herhangi birinin isteği üzerine aşağıdaki şekilde oluşacak bir hakem heyetine teslim edilecektir. Türkiye ve Ajans her biri birer hakem tayin edecekler ve bu tayin edilen iki hakem, başkan olacak bir diğer üçüncüyü seçecektir. Hakem tayin etme isteğinden sonraki otuz gün içinde, Türkiye veya Ajans bir hakem tayin etmemişse taraflardan biri Uluslararası Adalet Divanı Başkanı'ndan bir hakem seçmesi için istekte bulunabilir. İkinci hakemin tayini veya atanmasından sonraki otuz gün içinde üçüncü hakem seçilmemişse aynı işlem uygulanacaktır. Hakem heyeti üyelerinin çoğunluğu toplantı için gerekli üye sayısını oluşturacaktır ve bütün kararlar iki hakemin uymu ile alınacaktır. Hakemlik işlemleri mahkeme tarafından tesbit edilecektir. Mahkemenin kararları, Türkiye ve Ajans'ı bağlayıcı nitelikte olacaktır.

DİĞER ANLAŞMALAR GEREĞİ AJANS GÜVENLİK DENETİMİ UYGULANMASININ ASKIYA ALINMASI**Madde 23**

Bu anlaşma yürürlükte iken, Türkiye'nin Ajans'la olan diğer güvenlik denetimi anlaşmalarının çerçevesinde Türkiye'deki Ajans güvenlik denetimi uygulanması askiya alınacaktır. Eğer Türkiye bir proje için Ajans'tan bir yardım almışsa, Türkiye'nin proje anlaşmasınca ilgili kalemleri askeri amaçla kullanmama taahhüdü gerekli olmaya devam edecektir.

ANLAŞMANIN DEĞİŞTİRİLMESİ**Madde 24**

a) Taraflardan birinin isteği üzerine, Türkiye ve Ajans bu anlaşmanın değiştirilmesi için birbirlerine danışacaklardır.

b) Bütün değişimler, Türkiye ve Ajans'ın anlaşmalarını gerektirecektir.

c) Bu anlaşmada yapılan değişiklikler bizzat anlaşmanın yürürlüğe girdiği aynı şartlarda yürürlüğe girecektir.

d) Genel Direktör, bu anlaşmadaki herhangi bir değişiklikten Ajans'a üye bütün devletleri derhal haberdar edecektir.

YÜRÜRLÜĞE GİRME VE SURE

Madde 25

Bu anlaşma, Türkiye'nin anlaşmayı yürürlüğe koyabilmesi için gerekli yasal ve anayasal gereklerin karşılandığını yazılı olarak bildirim Ajans'a ulaştığı tarihte yürürlüğe girecektir.

Madde 26

Bu anlaşma, Türkiye anlaşmaya taraf olduğu sürece yürürlükte kalacaktır.

BÖLÜM II

GİRİŞ

Madde 27

Anlaşmanın bu kısmının amacı, Bölüm I'deki güvenlik denetimi tedbirlerinin yerine getirilmesinde uygulanacak işlemleri belirtmektir.

Madde 28

Anlaşmanın bu bölümünde konulmuş olan güvenlik denetimi işlemlerinin amacı önemli miktarda nükleer maddenin barışçı nükleer faaliyetlerden nükleer silah veya diğer nükleer patlayıcı aygıtların yapımı veya bilinmeyen bir neden için saptırılmasının zamanında saptanması ve böyle bir sapmanın erken haber alma riski ile caydırılmasıdır.

Madde 29

Madde 28'de konulmuş olan amaçla ulaşmak için temel önemi halz bir güvenlik denetimi tedbiri olan nükleer madde sayımı ile tamamlayıcı önemi halz olan kapama ve gözetim ele alınacaktır.

Madde 30

Ajans'ın doğrulama çalışmalarının teknik sonucu, her madde denkleştirme alanına göre belirtilmiş bir dönem için sayılamayan madde miktarı ve beyan edilen miktarların doğruluk limitlerinin verildiği bir bildirim olacaktır.

NUKLEER MADDELERİN SAYIM VE KONTROLÜ İÇİN ULUSAL SİSTEMLER

Madde 31

Madde 7'ye uygun olarak Ajans, doğrulama işlemlerini yerine getirmede, Türkiye'nin bu anlaşma gereğince güvenlik denetimine tabi olan bütün nükleer madde sayım ve kontrol sistemini tam olarak kullanacak ve Türkiye'nin sayım ve kontrol çalışmalarının gereksiz tekrarından sakınacaktır.

Madde 32

Türkiye'nin bu anlaşma uyarınca güvenlik denetimine tabi bütün nükleer maddelerin sayım ve kontrol sistemi, madde denkleştirme alanlarının yapısına göre kurulacak ve aşağıda belirtilen tesis için Tamamlayıcı Düzenlemelerde belirtilen uygun tedbirleri alacaktır.

a) Gelen, üretilen, gönderilen, kaybolan veya başka şekilde envanterden çıkarılan nükleer madde miktarları ve envanterdeki miktarların belirlenmesi için bir ölçü sistemi,

b) Ölçmelerdeki doğruluk ve duyarlılığın değerlendirilmesi ve ölçme belirsizliklerinin tahmini;

c) Gönderici/alıcı ölçmelerindeki farkların tanımlanması, gözden geçirilmesi ve değerlendirilmesi için gerekli işlemler;

d) Fiziksel envanter alma için gerekli işlemler;

e) Ölçülmemiş envanter ve kayıpların birikimlerinin değerlendirilmesi için gerekli işlemler;

f) Her madde denkleştirme alanı için, nükleer madde envanterini ve madde denkleştirme alanına ve alanın dışına olan eldeştirmelerin alındıklarını içeren o envanterdeki değişiklikleri gösteren bir kayıt ve rapor sistemi;

g) Sayım işlem ve düzenlemelerinin doğru olarak çalıştığından emin olmak için tedbirler; ve

h) Madde 59-65 ve 67-69'a göre Ajans'a gönderilecek raporların tedarigi için gerekli işlemler.

GÜVENLİK DENETİMİNİN BAŞLAMA NOKTASI

Madde 33

Bu anlaşmadaki güvenlik denetimi maden çıkarma ve cevher işleme çalışmalarına uygulanmayacaktır.

Madde 34

a) Paragraf (c) de bahsedilen nükleer yakıt çevrimi safhasına varmamış uranyum veya toryum içeren herhangi bir madde özellikle nükleer amaçlar dışında, nükleer silah sahibi olmayan bir devlete dolaylı ya da dolaysız olarak ihraç edildiğinde Türkiye Ajans'a, maddenin miktarı, bileşimi ve gideceği yer hakkında bilgi verecektir.

b) Paragraf (c) de bahsedilen nükleer yakıt çevrimi safhasına varmamış uranyum veya toryum içeren herhangi bir madde özellikle nükleer amaçlar dışında ithal edildiğinde, Türkiye, maddenin miktarı, bileşimi hakkında Ajans'a bilgi verecektir.

c) Yakıt imali veya izotopik zenginleşmeye uygun bileşim ve safılıkta tesisi terkeden veya işlem safhasında üretilen herhangi bir nükleer madde veya nükleer yakıt çevriminin son safhasında üretilmiş herhangi bir nükleer madde, Türkiye'ye ithal edildiğinde, bu anlaşmada belirtilen diğer güvenlik denetimi işlemlerine tabi olacaktır.

GÜVENLİK DENETİMİNİN SONA ERMESİ

Madde 35

a) Güvenlik denetimi nükleer madde üzerinde, Madde 11'de öne sürülen şartlar altında sona erecektir. Adıgeçen maddenin şartları sağlanmaz, fakat Türkiye artıklardan bu anlaşma ile güvenlik denetimine konu olan nükleer madde elde etmeyi o an için pratik ve uygun görmediğini düşünürse, Türkiye ve Ajans uygun güvenlik denetimi tedbirlerini uygulamak için birbirlerine danışacaklardır.

b) Güvenlik denetimi, Madde 13'te öne sürülen şartlar altında, hemen hemen geri dönüştürülemeyeceği Türkiye ve Ajans tarafından kabul edilen nükleer maddeler için sona erecektir.

GÜVENLİK DENETİMİNDEN AYRICALIK

Madde 36

Türkiye'nin isteği üzerine Ajans, aşağıdaki nükleer maddelere güvenlik denetiminden ayrıcalık tanıyacaktır.

a) Gram mertebesinde veya daha az miktarda ölçü aygıtlarında ölçüm bileşeni olarak kullanılan özel bölünebilir madde; ve

b) Madde 13'e uygun olarak nükleer amaçlar dışındaki faaliyetlerde kullanılan ve tekrar kazanabilen nükleer madde; ve

c) Plutonyum 238 izotopik konsantrasyonu % 80'i geçen plutonyum.

Madde 37

Türkiye'nin isteği üzerine, bu madde uyarınca aşağıda belirtilen miktarları hiç bir zaman aşmayacak nükleer maddelere, Ajans güvenlik denetiminden ayrıcalık tanıyacak; aksi takdirde bu nükleer maddeler güvenlik denetimine tabi olacaktır.

a) Aşağıdakilerden biri veya bir kaçından oluşan toplam bir kilogram özel bölünebilir madde;

i. Plutonyum

ii. Ağırlığı ile zenginliğin çarpılması gözönüne alınarak 0.2 (% 20) ve daha yukarı zenginleştirilmiş uranyum; ve

iii. Ağırlığı ile zenginliğin karesinin beş katının çarpımı gözönüne alınarak 0.2 (% 20) nin altında ve tabii uranyumun üstünde zenginleştirilmiş uranyum;

b) Toplam on metrik ton tabii uranyum ve zenginliği 0.005 (% 0.5) in üzerindeki tüketilmiş uranyum;

c) Zenginliği 0.005 (% 0.5) veya bunun altında olan yirmi metrik ton tüketilmiş uranyum; ve

d) Yirmi metrik ton toryum;

veya benzer uygulamalar için Meclis tarafından belirlenebilecek daha büyük miktarlar.

Madde 38

Ayrıcalık tanınan nükleer maddeler, bu anlaşmadaki güvenlik denetimine tabi olan nükleer maddelerle birlikte depo edilir veya işleme tabi tutulursa, bunlara güvenlik denetiminin tekrar uygulanması için tedbir alınacaktır.

TAMAMLAYICI DÜZENLEMELER

Madde 39

Bu anlaşma gereği Ajans sorumluluklarının etkili ve yeterli bir şekilde yerine getirilmesine gereken ölçüde izin vermek, anlaşmada yer alan işlemlerin nasıl uygulanacağını belirtmek için Türkiye ve Ajans ayrıntıları açık bir şekilde belirtilen Tamamlayıcı Düzenlemeler yapacaklardır. Bu Tamamlayıcı Düzenlemeler, Türkiye ve Ajans arasındaki anlaşma ile, bu anlaşmanın değiştirilmesine gerek olmadan uzatılabilecek veya değiştirilebilecektir.

Madde 40

Tamamlayıcı Düzenlemeler, bu anlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihte veya bu tarihten sonra mümkün olan en kısa zamanda yürürlüğe girecektir. Türkiye ve Ajans, bu anlaşma yürürlüğe girdikten sonra doksan gün zarfında kendi yürürlük işlemlerini tamamlamak için her gayreti göstereceklerdir. Bu zamanın uzatılması, Türkiye ve Ajans arasındaki bir anlaşma ile olacaktır. Türkiye, Ajans'a Tamamlayıcı Düzenlemelerin tamamlanması için gerekli bilgileri hemen temin edecektir. Bu anlaşma yürürlüğe girmiş olmasa dahi Ajans, Madde 41'de öngörülen envanterde listesi çıkarılmış nükleer maddeler açısından konulmuş işlemleri uygulama hakkına sahip olacaktır.

Madde 41

Madde 62'de sözü edilen ilk raporu esas alarak Ajans, kökenine bakmaksızın bu anlaşma çerçevesinde güvenlik denetimine konu olan Türkiye'deki bütün nükleer maddelerin birleştirilmiş bir envanterini çıkaracak ve onun doğrulama çalışmaları sonuçlarının ve daha sonraki raporlarının özündeki bu envanteri muhafaza edecektir. Envanter kopyaları kararlaştırılan aralıklarda Türkiye'ye açık olacaktır.

PROJELENDİRME BİLGİLERİ GENEL ŞARTLAR

Madde 42

Madde 8'e uygun olarak Tamamlayıcı Düzenlemelerin tartışması sırasında var olan tesislerle ilgili projelendirme bilgileri Ajans'a verilecektir. Yeni tesislere ait

projelendirme bilgilerinin temini için gerekli zaman sınırları Tamamlayıcı Düzenlemelerde belirtilecek ve bu bilgiler nükleer maddeler yeni tesise gelmeden önce en kısa zamanda Ajans'a verilecektir.

Madde 43

Ajans'a verilen projelendirme bilgileri eğer uygun ise her tesise göre aşağıdaki özellikleri içerecektir.

- Tesisin, genel karakteri, amacı, nominal kapasitesi, coğrafi yerleşimini belirten tanımı ve rutin işler için kullanılan ünvan ve adresi
- Tesisin, yapılabirlik derecesi, şekli, yerleşimi ve nükleer maddenin akışına ve nükleer madde üreten, işleyen kullanan önemli ekipman birimlerinin genel planını içeren genel düzenlenmesinin tanımı,
- Tesisin madde sayımı, kapama ve gözetimi ile ilgili özelliklerinin tanımı ve,
- Tesiste mevcut ve düşünülen işlemlerin operatör tarafından kurulmuş madde denkleştirme alanlarının özel referansları ile birlikte nükleer madde sayım, kontrolü işlemleri, fiziksel envanter alma için akış ve işlem ölçümlerinin bir tanımı.

Madde 44

Her tesis için, güvenlik denetimi uygulaması ile ilgili diğer bilgiler, eğer Tamamlayıcı Düzenlemelerde belirtilmişse, Ajans'a verilecektir. Türkiye, Ajans'a sağlık ve güvenlik işlemleri hakkında Ajans'ın gözleyebileceği ve müfettişlerin tesiste uyacakları ek bilgileri sağlayacaktır.

Madde 45

Güvenlik denetimi amaçları ile ilgili bir değişiklik hakkındaki projelendirme bilgileri, inceleme için, Türkiye tarafından Ajans'a sağlanacaktır ve gerekli olduğu zaman, güvenlik denetimi işlemlerinin ayarlanabilmesi için, yeterince önceden madde 44 uyarınca Ajans'a sağlanan bilgilerdeki herhangi bir değişiklik hakkında Ajans'a bilgi verilecektir.

PROJELENDİRME BİLGİLERİNİN İNCELEME AMAÇLARI

Madde 46

Ajans'a sağlanacak projelendirme bilgileri aşağıdaki amaçlar için kullanılacaktır;

a) Nükleer maddeyle güvenlik denetimi uygulamasına ilişkin tesislerin ve nükleer maddenin özelliklerinin doğrulamayı sağlayacak şekilde yeterli ayrıntıda tanımlanması,

b) Ajans sayım amaçları için kullanılacak madde denkleştirme alanlarını belirtmek ve nükleer maddenin akış ve envanterinin tayini için önemli ölçme noktaları olarak kullanılacak stratejik noktaları seçmek, Ajans böyle madde denkleştirme alanlarının belirtilmesinde aşağıdaki ve benzeri kriterleri kullanacaktır.

i) Madde denkleştirme alanının büyüklüğü, madde denkleştirmesinin tayindeki duyarlılık derecesine bağlı olacaktır;

ii) Madde denkleştirme alanlarının belirtilmesinde, akış ölçümlerinin tamamlığına emin olunmasına yardımcı olması ve böylece güvenlik denetiminin uygulanabilmesinin kolaylaştırılabilmesi, ve ölçüm gayretlerinin önemli ölçüm noktalarına yoğunlaştırılabilmesi için her türlü kapama ve gözetim olanaklarından faydalanılacaktır;

iii) Ajans'ın kendi doğrulama gereksinmelerine uygun olduğunu belirtmesi halinde bir tek tesiste veya belirli yerlerde kullanılan bir kaç madde denkleştirme alanı Ajans'ın sayım amaçları için kullanılmak üzere tek bir madde denkleştirme alanı olarak birleştirilebilir, ve

iy) Türkiye'nin isteği üzerine, ticari olarak hassas bilgiyi ilgilendiren bir işlem basamağı etrafında özel bir madde denkleştirme alanı kurulabilir;

c) Ajans'ın sayım amaçları için nükleer maddenin fiziksel envanterinin alınmasında belirtilmiş zamanlamayı ve işlemleri tesis etmek,

d) Kayıt ve rapor gereksinimlerini ve kayıt değerlendirme işlemlerini tesis etmek,

e) Nükleer maddenin miktar ve yerinin doğrulanması için gereksinimleri ve işlemleri tesis etmek ve,

f) Kapama ve gözetim metod ve tekniklerinin uygun bileşimini ve bunların uygulanacağı stratejik noktaları seçmek.

Projelendirme bilgilerinin inceleme sonuçları Tamamlayıcı Düzenlemelerin kapsamına alınacaktır.

PROJELENDİRME BİLGİLERİNİN TEKRAR İNCELENMESİ

Madde 47

Ajans'ın Madde 46 gereğince yapacağı işlemi değiştirebilmesi bakımından projelendirme bilgileri, işletme şartlarındaki değişikliklerin, güvenlik denetimi teknolojisindeki gelişmelerin veya doğrulanma usullerinin uygulanmasında kazanılan tecrübenin ışığı altında yeniden işlenecektir.

PROJELENDİRME BİLGİLERİNİN DOĞRULANMASI

Madde 48

Ajans Türkiye'yle işbirliği ile Madde 46 da belirtilen amaçlar için, madde 42-46 uyarınca Ajans'a sağlanan projelendirme bilgilerinin doğrulanması için tesislere müfettişler gönderebilir.

TESTLER DIŞINDAKİ NÜKLEER MADDEYLE İLGİLİ BİLGİLER

Madde 49

Nükleer maddeler, alıngalgelmis olarak tesisler dışında kullanılırsa, Ajans'a uygun olduğu yerde, aşağıdaki bilgiler sağlanacaktır :

a) Nükleer maddenin kullanılışının genel tanımı, coğrafi yeri, ve kullanıcının rutin iş amaçları için kullandığı adı ve adresi ve,

b) Halen var olan ve tasarlanan madde sayım ve kontrolü için örgüt sorumluluğu içeren, nükleer madde sayım ve kontrol işlemlerinin genel tanımı,

Bu madde gereğince, sağlanacak bilgilerdeki herhangi bir değişiklik zamanında Ajans'a bildirilecektir.

Madde 50

Madde 49'a uygun olarak Ajans'a sağlanan bilgiler, ilgili olduğunca, Madde 46 (b) — (f) de belirtilen amaçlar için kullanılabilir.

KAYIT SİSTEMİ GENEL ŞARTLAR

Madde 51

Türkiye Madde 7'de bahsedilen madde kontrol sistemini kurmada her madde denkleştirme alanı ile ilgili kayıtları tutmayı düzenleyecektir. Tutulacak kayıtlar tamamlayıcı düzenlemelerde tanımlanacaktır.

Madde 52

Türkiye, özellikle kayıtların İngilizce, Fransızca, Rusca veya İspanyolca olarak tutulmaması halinde, müfettişler tarafından kayıtların incelenmesini sağlamak için düzenlemeler yapacaktır.

Madde 53

Kayıtlar en az beş sene saklanacaktır.

Madde 54

Kayıtlar, uygun olduğu biçimde,

- a) Bu anlaşma uyarınca güvenlik denetimine tabi bütün nükleer maddelerin sayım kayıtlarını ve,
- b) Böyle nükleer madde içeren tesisler için işletme kayıtlarını içerecektir.

Madde 55

Raporların hazırlanmasında kullanılan kayıtların esas aldığı, ölçü sistemleri, ya son uluslararası standartlara uygun olacak veya kalitede böyle standartlara eşdeğer olacaktır.

SAYIM KAYITLARI**Madde 56**

Sayım kayıtları, her madde denkleştirme alanına göre aşağıdaki hususları belirleyecektir.

- a) Defter envanterinin her an belirlenmesini sağlamak üzere bütün envanter değişiklikleri,
- b) Fiziksel envanterlerin belirlenmesinde kullanılan bütün ölçüm neticeleri ve,
- c) Envanter değişiklikleri, defter envanterleri ve fiziksel envanterlere göre yapılmış olan bütün ayarlama ve düzeltmeler.

Madde 57

Her nükleer madde yığınının göre bütün envanter değişiklikleri ve fiziksel envanterler için kayıtlar sunuları gösterecektir : Madde tanımı, yığın verileri ve kaynak verileri kayıtlarda her nükleer madde yığınındaki, uranyum, toryum ve plutonyumun ayrı ayrı hesabı tutulacaktır.

Her envanter değişikliği için, envanter değişikliği tarihi ve uygun olduğunda, ilk madde denkleştirme alanı ve alan madde denkleştirme alanı veya alıcı belirtilecektir.

İŞLETME KAYITLARI**Madde 58**

İşletme kayıtları, her madde denkleştirme alanına göre uygun olarak aşağıdaki hususları belirleyecektir.

- a) Nükleer maddenin bileşim ve miktarındaki değişikliklerin belirlenmesinde kullanılan işletme verileri,
- b) Tank ve ölçüm aygıtlarının kalibrasyonundan ve örnekleme ve analizlerden elde edilen veriler, ölçümlerin kalitesini kontrolde kullanılan işlemler ve çıkarılan rastgele ve sistematik hata tahminleri,
- c) Herhangi bir ölçülmeyen veya kaza sonucu meydana gelebilecek kaybın neden ve miktarının belirlenebilmesi için fiziksel envanterin yapılmasında ve envanter yapımına hazırlıkta yapılan işlem sırasının tanımı,
- d) Herhangi bir ölçülmeyen veya kaza sonucu meydana gelebilecek kaybın neden ve miktarını tayin için yapılan işlemlerin tanımı,

RAPOR SİSTEMİ**GENEL ŞARTLAR****Madde 59**

Türkiye bu anlaşma uyarınca güvenlik denetimine tabi nükleer maddelerle ilgili olarak Madde 59 - 65 ve 67 - 69 da ayrıntılı olarak belirtilen raporları Ajans'a sağlayacaktır.

Madde 60

Raporlar, Tamamlayıcı Düzenlemelerde başka türü belirtilmedikçe, İngilizce, olarak yazılacaktır.

Madde 61

Raporlar, Madde 51 - 58'e uygun olarak tutulan kayıtları temel alacak ve uygun oldukça sayım raporları ve özel raporları içerecektir.

SAYIM RAPORLARI**Madde 62**

Ajans'a bu anlaşma gereğince güvenlik denetimine tabi bütün nükleer madde ile ilgili bir ilk rapor verilecektir.

İlk rapor, bu anlaşmanın yürürlüğe girdiği takvim ayının son gününü takiben otuz gün içinde Türkiye tarafından Ajans'a gönderilecek ve bu ayın son gününden itibaren geçerli olan durumu yansıtacaktır.

Madde 63

Türkiye, Ajans'a her madde denkleştirme alanı için aşağıdaki sayım raporları sağlayacaktır.

a) Nükleer madde envanterindeki bütün değişiklikleri gösteren envanter değişiklik raporları, Raporlar, mümkün olan en kısa sürede ve her halükarda, tamamlayıcı düzenlemelerde, başka şekilde anlaşmaya varılmadığı takdirde envanter değişikliklerin ortaya çıktığı veya yapıldığı ayın son gününü takip eden otuz gün içinde gönderilecektir.

b) Madde denkleştirme alanında esasında varolan nükleer maddenin fiziksel envanteri temel alınarak hazırlanmış madde denkleştirmesini gösteren madde denkleştirme raporları, Raporlar mümkün olan en kısa sürede ve her halükarda tamamlayıcı düzenlemelerde başka şekilde anlaşmaya varılmadığı takdirde fiziksel envanter alındıktan sonraki otuz gün içinde gönderilecektir.

Raporlar, rapor tarihinde elde olan verilere dayanarak hazırlanmış olacak ve gerekirse ilerki bir tarihte düzeltilebilecektir.

Madde 64

Envanter değişikliği raporları, her nükleer madde yığını için tanımı ve yığın verilerini, envanter değişikliği tarihini ve uygun olduğu takdirde yığının ilk madde denkleştirme alanını ve alan madde denkleştirme alanını veya ahıncıyı belirtecektir.

Bu raporlarla birlikte,

a) Madde 58 (a) uyarınca belirtilen işletme kayıtlarındaki işletme verilerini temel olarak envanter değişikliklerini açıklayan ve,

b) Tamamlayıcı Düzenlemelerde belirlendiği şekilde öngörülen işletme programını özellikle fiziksel envanter alma esaslarını tanımlayan kısa notlar gönderilecektir.

Madde 65

Türkiye, her envanter değişikliğini, ayarlama ve düzeltmeyi ya periyodik olarak toplu listeler halinde veya ayrı ayrı rapor edecektir. Envanter değişiklikleri yığın halinde rapor edilecektir. Tamamlayıcı Düzenlemelerde belirlendiği gibi, analitik örneklerin elde ettirmesi gibi, nükleer madde envanterindeki küçük değişiklikler, bir yığın halinde toplanabilir ve bir tek envanter değişikliği olarak rapor edilebilir.

Madde 66

Ajans, her bir madde denkleştirme alanı için bu anlaşma gereğince güvenlik denetimine tabi nükleer maddenin defter envanterini, yarı yıllık bildirimler halinde böyle her bildirim kapsadığı süre için envanter değişikliği raporlarını temel alarak, Türkiye'ye sağlayacaktır.

Madde 67

Madde denkleştirme raporları, Türkiye ve Ajans arasında değişik bir karara varılmadıkça aşağıdaki girdileri içerecektir.

- a) Başlangıç fiziksel envanteri,
- b) Envanter değişiklikleri, (İlk önce artma, sonra azalmalar)
- c) Son defter envanteri,
- d) Gönderici/alıcı farkları,
- e) Ayarlanmış son defter envanteri,
- f) Son fiziksel envanter, ve
- g) Sayılamayan madde

Her madde denkleştirme raporuna, bütün yığınları ayrı listeleyen ve her yığın için madde tanımını ve yığın verilerini belirten bir fiziksel envanter bildirimini eklenmelidir.

ÖZEL RAPORLAR

Madde 68

Türkiye,

a) Herhangi bir olağanüstü olay veya durum, Türkiye'ye bu maksat için tamamlayıcı düzenlemelerde belirlenen sınırları aşan bir nükleer madde kaybı olduğu veya olmuş olabileceği kanısını verirse, veya

b) Eğer kapama, tamamlayıcı düzenlemelerde belirtildiğinden nükleer maddenin yetkisiz alınmasını mümkün kılacak şekilde beklenmedik bir değişikliğe uğrarsa, gecikmeksizin özel raporlar hazırlayacaktır.

Madde 69

Raporların genişletilmesi ve açıklığa kavuşturulması

Ajans tarafından istenildiği takdirde, Türkiye güvenlik denetimi amaçlarıyla ilgili herhangi bir raporun genişletilmesi ve açıklanmasını, Ajans'a sağlayacaktır.

DENETİMLER

Madde 70

GENEL ŞARTLAR

Ajans, bu anlaşmada öngörüldüğü gibi denetimler yapmak hakkına sahip olacaktır.

DENETİMLERİN AMAÇLARI

Madde 71

Ajans,

a) Bu anlaşma uyarınca güvenlik denetimine tabi nükleer madde ile ilgili ilk raporun içerdiği bilgilerin doğrulanması;

b) İlk raporun tarihinden itibaren ortaya çıkan durumlardaki değişikliklerin tanımlanması ve doğrulanması; ve

c) Nükleer maddenin Türkiye'ye girişi esnasında veya Türkiye'den çıkışından önce madde 93 ve 96 gereğince nükleer maddenin tanımlanması ve mümkünse bunun miktar ve bileşiminin doğrulanması için bu amaca yönelik denetimler yapılabilir.

Madde 72

Ajans,

a) Raporların kayıtlarla uygunluğunun doğrulanması;

b) Bu anlaşmayla güvenlik denetimine tabi bütün nükleer maddelerin yeri, tanımı, miktarı ve bileşiminin doğrulanması; ve

c) Sayılamayan maddenin muhtemel nedenleri, gönderici/alıcı farkları ve defter envanterindeki belirsizlikler hakkındaki bilgilerin doğrulanması için rutin denetimler yapılabilir.

Madde 73

Madde 77'de belirtilen işlemlere göre Ajans,

a) Özel raporlarda içerilen bilgilerin doğrulanması için, veya

b) Eğer Ajans Türkiye tarafından verilen bilgileri ve yapılan açıklamayı ve rutin denetimler sonucu elde edilen bilgileri, Ajansın bu anlaşmanın gerektirdiği sorumluluklarını gerçekleştirmesi için yeterli görmediği takdirde, özel denetimler yapılabilir. Eğer bir denetim, Madde 78-82 de öngörülen rutin denetim çabasına ek ise veya bu amaç ve rutin denetimler için madde 76'da belirtilen girişe ek bilgi veya yerlere girişi ilgilendirirse veya her iki şıkta bu denetim özel denetim olarak düğümlenecektir.

DENETİMLERİN KAPSAMI

Madde 74

Madde 71 - 73 de belirtilen amaçlar için, Ajans;

- a) Madde 51 - 58 gereğince tutulan kayıtları inceleyebilir.
- b) Bu anlaşmayla güvenlik denetimine tabi her türlü nükleer maddenin bağımsız ölçümlerini yapabilir;
- c) Ölçüm aygıtlarının ve diğer ölçme ve kontrol ekipmanlarının çalışma kalibrasyonunu doğrulayabilir.
- d) Kapama ve gözetim önlemlerini uygulayabilir ve bunları kullanabilir; ve
- e) Teknik olarak uygunluğu gösterilmiş bulunan diğer nesnel metodları kullanabilir.

Madde 75

Madde 74'ün kapsamı içinde Ajans, aşağıdaki hususları yerine getirebilecek durumda olacaktır.

- a) Madde denkleştirme sayımı için önemli ölçme noktalarında temsil edici örnekler oluşturan işlemlere uygun olarak örnekler alındığını gözetmek, örneklerin muamelesi ve analizlerini gözetmek ve böyle örneklerin aynı elde etmek,
- b) Önemli ölçme noktalarında madde denkleştirme sayımı için yapılan ölçümlerin, bu tip ölçmeler için temsil edici nitelikte olduğunu ve ilgili ölçüm aygıtları ve ekipmanın kalibrasyonunu gözetmek,
- c) Türkiye ile gerektiğinde,
  - i. Ajans tarafından kullanılmak üzere ilâve örneklerin alınması ve ölçümler yapılması;
  - ii. Ajans'ın standard analitik örneklerinin analizlenmesi;
  - iii. Ölçüm aygıtları ve diğer ekipmanın uygun kesin standartlara göre kalibrasyonu; ve
  - iv. Diğer kalibrasyonların yapılması için anlaşma yapmak.
- d) Bağımsız ölçüm ve gözetimde kendi ekipmanını kullanmak için ve eğer tamamlayıcı düzenlemelerde bu şekilde anlaşmaya varılmış ve belirtilmişse böyle ekipmanın kurulması için düzenlemeler yapmak,
- e) Kapamalara, eğer tamamlayıcı düzenlemelerde bu şekilde anlaşmaya varılmış ve belirtilmişse, kendi mühürlerini basmak ve diğer tanımlayıcı ve kapamanın mühürünün açıldığını belirtecek aygıtları kullanmak; ve
- f) Ajans'ca kullanılmak üzere alınan örneklerin yollanması için Türkiye ile düzenlemeler yapmak.

DENETİMLER İÇİN GİRİLEBİLECEK YERLER

Madde 76

a) Madde 71 (a) ve (b) de belirlenen amaçlar için ve stratejik noktaların tamamlayıcı düzenlemelerde belirlenmesine kadar Ajans müfettişleri, ilk raporun veya bununla ilgili herhangi bir denetimin nükleer madde bulunduğunu belirttiği yerlere girilme hakkına sahip olacaklardır.

b) Madde 71 (c) de belirlenen amaçlar için müfettişler Ajans'a Madde 92 (d) (iii) veya 95 (d) (iii) gereğince bildirilmiş olan yerlere girme hakkına sahip olacaklardır;

c) Madde 72'de belirlenen amaçlar için müfettişler yalnız tamamlayıcı düzenlemelerde belirtilmiş stratejik noktalara girebilecek ve Madde 51-58 gereğince tutulan kayıtlardan faydalanabilecektir; ve

d) Türkiye'nin herhangi bir beklenmedik durumun Ajans'ın girebileceği yerler üzerinde genişletilmiş sınırlamalar gerektirdiği sonucuna varması halinde, Türkiye ve Ajans, hemen, bu sınırlamaların ışığında Ajans'ın güvenlik denetimi sorumluluklarını yerine getirebilmesi için düzenlemeler yapacaklardır. Genel Direktör bu tip her düzenlemeyi Meclise bildirecektir.

Madde 77

Madde 73'de belirlenen amaçlar için özel denetimler yapılmasını ortaya çıkarabilecek durumlarda, Türkiye ve Ajans derhal birbirlerine danışacaklardır. Bu danışmaların sonucunda Ajans;

a) Madde 78-82'de belirtilen rutin denetim çalışmalarına ek denetimler yapabilecek; ve

b) Türkiye ile anlaşarak, Madde 76 da belirlenenlerin dışındaki yerlere ve belgelere de girme hakkına sahip olacaktır. Ek girişlerin gerekliliği ile ilgili herhangi bir anlaşmazlık Madde 21 ve 22 ye göre çözümlenecek, Türkiye'nin müdahalesinin gerekli ve ivedi olması durumunda Madde 18 uygulanacaktır.

RUTİN DENETİMLERİN SIKLIĞI VE YOĞUNLUĞU

Madde 78

Ajans optimum zamanlama uygulayarak, rutin denetimlerin sayısını, yoğunluğunu ve süresini bu anlaşmada öngörülen güvenlik denetimi yöntemlerinin etkin olarak uygulanabilmesi ile tutarlı en az düzeyde tutacak ve var olan denetim kaynaklarını optimum ve en ekonomik olacak şekilde kullanacaktır.

Madde 79

Ajans, içerdiği veya yıllık geçen (hangisi büyükse) nükleer madde miktarı 5 etkin kilogramı aşmayan tesisler ve tesisler dışındaki madde denkleştirme alanları açısından yılda bir rutin denetim yapabilir.

Madde 80

İçerdiği veya yıllık geçen nükleer madde miktarı 5 etkin kilogramı aşan tesislerin rutin denetim sayısı, yoğunluğu, süresi zamanlaması ve biçimi, maksimum veya sınırlama durumunda, denetim rejimi nükleer maddenin akışı ve envanterine ait bilgilerin devamlılığını sağlamaya gerekli ve yeterli olandan daha yoğun olmayacağı temeline dayanarak belirlenecektir. Bu tesisler için maksimum rutin denetim şu şekilde belirlenir :

a) Reaktörler ve mühürlü depolama tesisleri için yıllık maksimum toplam rutin denetim, bir adam-yıllık denetimin altında birini bu tipteki her tesise ayırarak belirlenecektir.

b) Reaktörler veya mühürlü depolama tesisleri dışında olup, % 5 den daha fazla zenginleştirilmiş plutonyum veya uranyumla ilgili tesisler için yıllık maksimum toplam rutin denetim, bu tipteki her tesise yılda 30xE adam-günlük denetim ayırarak belirlenecektir. Burada E, etkin kilogram cinsinden yıllık geçen nükleer madde miktarı veya envanteridir (hangisi büyükse). Böyle bir tesis için belirlenen maksimum değer, 1,5 adam yıllık denetimden az olmayacaktır; ve

c) (a) veya (b) paragraflarının kapsamına girmeyen tesisler için yıllık maksimum toplam rutin denetim, bu tipteki her tesise, bir adam - yıllık denetimin üçte biri artı yılda 0,4xE adam günlük denetim ayırarak belirlenecektir. Burada E, etkin kilogram cinsinden yıllık geçen nükleer madde miktarı veya envanteridir. (hangisi büyükse).

Türkiye ve Ajans, bu maddede maksimum denetim çalışmaları için belirtilen sayıları, Meclisin olumlu olduğunu belirlemesi üzerine, değiştirme için anlaşabilirler.

Madde 81

Madde 78 - 80 e tabi olmak koşuluyla, herhangi bir tesisin rutin denetimlerinin esas sayısını, yoğunluğunu, süresini, zamanlamasını ve yönetimini belirlemek için başvurulacak kriterler şunları içerecektir :

a) Nükleer maddenin durumu özellikle nükleer maddenin dökme veya ayrı kalemeler şeklinde içerildiği, kimyasal bileşimi, uranyum halinde ise, düşük veya yüksek zenginlikte mi olduğu; ve erişilebilirliği;

b) Türkiye'nin sayım ve kontrol sisteminin etkinliği, tesis işletmecilerinin Türkiye'nin sayım ve kontrol sisteminden işlevsel bağımsızlığının derecesini içerecek, madde 32 de belirtilen önlemlerin Türkiye tarafından ne düzeye kadar uygulandığı, Ajans'a sağlanan raporların çabukluğu ve bunların Ajans'ın bağımsız doğrulaması ile uyumluluğu ve Ajans'ın doğrulamasına göre sayılmayan madde miktarı ve doğruluk derecesi;

c) Türkiye'nin nükleer yakıt çevriminin özellikleri, özellikle nükleer denetime tabi nükleer madde içeren tesislerin sayısı ve tipleri nükleer denetime ilişkin böyle tesislerin kapama derecesi ön planda olmak üzere özellikleri, bu tesislerin projelendirilmesinin nükleer maddelerin akışı ve envanterinin doğrulanmasını ne denli mümkün kıldığı ve birbirinden ayrı madde denkleştirme alanlarından elde edilecek bilgilerin ne derece bağdaştırılabileceği;

d) Uluslararası karşılıklı bağımlılık, özellikle nükleer maddenin kullanım veya işlenmesi için diğer ülkelere gönderilmesi veya o ülkeden alınmasının derecesi ve Ajans'ın bu konuyla ilgili doğrulama çalışmaları ve Türkiye'nin nükleer çalışmalarının diğer ülkelerinki ile ne derece bağlantılı olduğu; ve

e) Nükleer denetim alanında teknik gelişmeler, nükleer maddenin akışının değerlendirmesinde istatistiksel tekniklerin ve rastgele örneklemenin kullanılması.

Madde 82

Türkiye bazı tesisler üzerinde denetim çalışmalarının fazla yoğun uygulandığı görüşüne varırsa, Türkiye ve Ajans birbirlerine danışacaklardır.

DENETİMLERİN BİLDİRİMİ

Madde 83

Ajans, müfettişlerin tesislere veya tesisler dışındaki madde denkleştirme alanlarına varmalarından önce Türkiye'ye önceden aşağıdaki şekilde bildirimde bulunur;

a) Madde 71 (c) ye uygun olarak ve bu maddenin amaçları için yapılan denetimlerde en az 24 saat önce, Madde 71 (a) ve (b) ye göre yapılan denetimler ve Madde 48 de açıklanan çalışmalar için en az bir hafta önce,

b) Madde 73'e göre yapılan özel denetimler için, normal olarak varışın bildiriminin danışmaların bir parçası olacağı anlaşılacak üzere Türkiye ve Ajansın madde 77'de öngörüldüğü şekilde birbirlerine danışmalarından mümkün olduğu kadar hemen sonra; ve

c) Madde 72'ye göre yapılan rutin denetimler için, madde 80 (b) de adı geçen tesisler ile % 5 den fazla zenginleştirilmiş, plutonyum veya uranyum bulunan mühürlü depolama tesisleri için en az 24 saat önce, ve diğer bütün durumlarda bir hafta önce,

Böyle denetim bildirimini müfettişlerin adlarını içerecek, gidilecek tesisleri, tesisler dışındaki madde denkleştirme alanlarını bunların denetim sürelerini belirtecektir. Müfettişler Türkiye dışından geleceklerse, Ajans bu görevlilerin Türkiye'ye varacakları yerleri ve varış tarihlerini de önceden bildirecektir.

Madde 84

Madde 83'deki koşullara rağmen, Ajans bir önlem olarak, Madde 80'deki rutin denetimlerin bir bölümünü, rastgele örnekleme prensibine göre önceden bildirimde bulunmadan yapabilir. Herhangi bir bildirimsiz denetim yapılırken, Ajans Türkiye tarafından Madde 64 (b) de sağlanmış olan herhangi bir işletme programını tamamen gözönünde bulunduracaktır. Ayrıca, uygun olduğunca ve işletme programını temel alarak, Ajans Türkiye'ye periyodik olarak, bildirimli ve bildirimsiz denetimleri içeren genel programın öngördüğü genel zamanlamayı da belirterek bildirecektir. Herhangi bir bildirimsiz denetim yaparken Ajans Madde 44 ve 69 daki ilgili koşulları gözönünde tutarak Türkiye ve tesis işletmecileri için herhangi uygulama güçlüklerini en aza indirmek için her türlü çabayı gösterecektir. Aynı şekilde, Türkiye müfettişlerin görevlerini kolaylaştırmak için her türlü çabayı gösterecektir.

MÜFETTİŞLERİN ATANMASI

Madde 85

Müfettişlerin atanmasında aşağıdaki işlemler uygulanacaktır.

a) Genel Direktör, müfettiş olarak atamayı önerdiği her Ajans memurunun adını, niteliklerini, milliyetini, memuriyet derecesini ve geçerli diğer özelliklerini yazılı olarak Türkiye'ye bildirecektir.

b) Türkiye önerinin alınışından itibaren otuz gün içinde, Genel Direktöre önerinin kabul edilip edilmediğini bildirecektir.

c) Genel Direktör, Türkiye tarafından kabul edilen her memuru, Türkiye'ye müfettiş olarak atayabilir ve Ajans bu atamalardan Türkiye'yi haberdar edecektir ve,

d) Genel Direktör, Türkiye'nin isteği üzerine veya kendi kararıyla, herhangi bir memurun Türkiye'ye müfettiş olarak atanmasının geri alınışını, Türkiye'ye derhal bildirecektir.

Bununla beraber, Madde 48'de belirtilen çalışmalar için gerekli müfettişler açısından ve Madde 71 (a) ve (b) ye uygun böyle denetimlerin yürütülmesi için atama işlemleri mümkünse, bu Anlaşmanın yürürlüğe girmesinden itibaren, otuz gün içinde tamamlanacaktır. Bu süre içinde atama mümkün görülmezse, bu amaçlar için müfettişler geçici olarak atanacaktır.

Madde 86

Türkiye, kendisi için atanan her müfettişe gereken yerlere uygun vizeleri en kısa zamanda verecek veya bu vizeleri yenileyecektir.

MÜFETTİŞLERİN ÇALIŞMA YÖNTEMLERİ VE ZİYARETLERİ

Madde 87

Müfettişler, Madde 48 ve 71-75 kapsamındaki görevlerini yerine getirirken çalışmalarını, tesislerin kuruluşunu, işletmeye alınışını veya işletmesini geciktirmeyecek veya engellemeyecek veya tesislerin güvenliğini etkilemeyecek bir biçimde sürdürecektirler. Özellikle, müfettişler herhangi bir tesisi kendileri işletmeyecekler veya herhangi bir işletme anında personeli kendileri yönetmeyeceklerdir. Müfettişler, Mad-

de 74 ve 75'e dayanarak tesiste bazı özel işlemlerin işletmecî tarafından yapılması gerektiği kanısına varılırsa bunu istediklerini belirteceklerdir.

Madde 88

Müfettişler, denetimlerin uygulanması ile ilgili olarak ekipmanın kullanımını da içermek üzere, Türkiye'de var olan hizmetleri isterlerse, Türkiye bu hizmetlerin sağlanması ve bu ekipmanın müfettişler tarafından kullanılmasını kolaylaştıracaktır.

Madde 89

Türkiye, müfettişleri geciktirmemek ve görevlerini yapmalarını güçleştirmemek koşuluyla müfettişlerin denetimi sırasında temsilcî bulundurma hakkına sahiptir.

Ajans'ın doğrulama çalışmaları ile ilgili bildirimler

Madde 90

Ajans, Türkiye'ye aşağıdaki hususlar hakkında bilgi verecektir.

a) Tamamlayıcı Düzenlemelerde belirlenecek aralıklarda denetimlerin sonuçları ve,

b) Özellikle, her madde denkleştirme alanına ait bildirimler şeklinde Türkiye'deki doğrulama çalışmalarından çıkarılan sonuçlar. Bu bildirimler, fiziksel envanterin çıkarılıp Ajans tarafından doğrulanmasından ve bir madde dengesinin hesaplanmasından hemen sonra yapılacaktır.

ULUSLARARASI ELDEĞİŞTİRMELER

Madde 91

GENEL ŞARTLAR

Bu anlaşmaya göre nükleer denetimine tabi olan veya tabi olması istenen ve uluslararası el değiştiren nükleer madde, bu anlaşmanın amaçları için aşağıdaki hallerde Türkiye'nin sorumluluğunda kabul edilecektir;

a) Türkiye'ye ithali durumunda, ihraç eden devletin bu tip sorumluluğu bittiği andan itibaren ve nükleer maddenin varış noktasına ulaştığı zamandan daha geç olmamak koşulu ile,

Sorumluluğun eldeğştireceği nokta, ilgili devletler arasında yapılacak uygun düzenlemelerle belirlenecektir. Ne Türkiye ne de herhangi diğeri bir devlet nükleer maddenin onun toprakları üstünde veya üzerinden transit geçiş halinde olması veya ona ait bir uçakta ya da bayrağını taşıyan bir gemiden taşınması nedenlerinden dolayı nükleer madde için bu şekilde sorumlu görüleceklerdir.

Madde 92

a) Türkiye, bu anlaşma uyarınca güvenlik denetimine tabi nükleer maddenin ülke dışına planlanan herhangi bir el değiştirmesini gönderilen madde bir etkin kilogramı aşarsa ya da 3 aylık bir süre içinde bir kaç ayrı parti maddenin aynı devlete gönderilmesi durumunda, herbiri bir efektif kilogramdan az, fakat toplamı 1 etkin, kilogramı aşarsa, Ajans'a bildirimde bulunacaktır.

b) Ajans'a yapılacak bu şekildeki bildirim, eldeğştirmeye yönelik kontrat düzenlemelerinin sonuçlanmasından sonra ve nükleer maddenin gönderilmek için hazırlanmasından en az iki hafta önce verilecektir.

c) Türkiye ve Ajans, ön bildirim için değişik işlemler üzerinde anlaşabilirler.

d) Bildirim, aşağıdaki hususları belirleyecektir.

i. Tanımlama ve mümkün ise eldeğştirecek nükleer maddenin bileşimi ve öngörülen miktarı ve maddenin geleceği madde denkleştirme alanını.

ii. Nükleer maddenin varacağı devleti,

iii. Nükleer maddenin gönderilmek için hazırlandığı yer ve zamanını,

- iv. Nükleer maddenin gönderilme ve varışının yaklaşık zamanlarını,
v. Bu anlaşmanın amacı için, nükleer maddenin eldeğıştirmesinin hangi noktasında alıcı devletin sorumluluk yükleneyeği ve bu noktaya muhtemelen hangi tarihte erişileceğini,

Madde 93

Madde 92'de adı geçen bildirim, nükleer maddenin Türkiye'den dışarıya eldeğıştirmesinden önce maddenin tanınması ve mümkünse miktar ve bileşiminin belirlenmesi için gerekli olduğu takdirde özel bir denetimin Ajans'ca yapılabilmesini ve Ajans'ın isteği ile veya Türkiye'nin isteği ile nükleer maddenin gönderilmeye hazırlanması sırasında mühürlenmesini sağlayacak şekilde yapılacaktır. Ancak bu bildirimden sonra nükleer maddenin eldeğıştirmesi Ajans tarafından hiç bir şekilde geciktirilmeyecek ve gecikmesine neden olacak bir davranışta bulunulmayacaktır.

Madde 94

Eğer nükleer madde, alıcı devlette Ajans'ın güvenlik denetimine tabi olmayacaksa, alıcı devletin nükleer maddenin sorumluluğunu kabul etmesinden sonra üç ay içerisinde Türkiye eldeğıştirmenin alıcı devlet tarafından onayın Ajans'a ulaşması için düzenlemeler yapacaktır.

TÜRKİYE'YE YAPILACAK ELDEĞİŞTİRMELER

Madde 95

a) Türkiye, bu anlaşma uyarınca güvenlik denetimine konu olması gereken nükleer maddenin Türkiye'ye beklenen herhangi bir eldeğıştirmesinde, eğer gönderilen nükleer madde bir etkin kilogramı aşarsa, ya da üç aylık bir süre içinde bir kaç ayrı parti maddenin aynı devletten alınması durumunda her biri bir efektif kilogramdan az fakat toplamları bir etkin kilogramı aşarsa, Ajans'a bildirimde bulunacaktır.

b) Nükleer maddenin beklenen varışından mümkün olduğunca önceden ve her halde Türkiye'nin nükleer madde için sorumluluk yükleneyeği tarihten geç olmamak koşuluyla Ajans'a bildirimde bulunacaktır.

c) Türkiye ve Ajans ön bildirim için değışik işlemler üzerinde anlaşabilirler.

d) Bildirim, aşağıdaki hususları belirleyecektir :

i. Tanımlama ve mümkün ise nükleer maddenin bileşimi ve öngörülen miktarı.

ii. Bu anlaşmanın amacı uyarınca Türkiye'nin nükleer maddenin eldeğıştirmesinin hangi noktasında sorumluluk yükleneyeği ve bu noktaya muhtemelen hangi tarihte erişileceğii ve,

iii. Beklenen varış tarihi, nükleer maddenin açılması planlanan tarih ve yer.

Madde 96

Madde 95'te sözü edilen bildirim, Ajans'ın gerektiğinde nükleer maddeyi tanımlanmasını, mümkünse gelen nükleer maddenin açılması sırasında miktar ve bileşiminin doğrulanmasını sağlayacak şekilde olacaktır. Ancak bu bildirimden sonra nükleer maddenin açılması Ajans tarafından hiçbir şekilde geciktirilmeyecek ve gecikmesine neden olacak bir davranışta bulunulmayacaktır.

ÖZEL RAPORLAR

Madde 97

Uluslararası bir eldeğıştirme sırasında herhangi bir beklenmedik olay veya durum, belirgin gecikmeler de dahil olmak üzere, Türkiye'yi nükleer maddede kayıplar olduğu veya olmuş olabileceğii kanısına vardırırsa Türkiye, madde 68 de öngöröldüğü şekilde özel bir rapor hazırlayacaktır.

TANIMLAR

Madde 98

Bu anlağmaya mahsus olmak üzere

A. Düzeltme; Gündericil alıcı farkı veya sayılamayan madde miktarını gösteren bir rapora veya bir sayım kaydına yapılan düzeltme,

B. Yıllık el değıştiren nükleer madde miktarı; belli bir kapasite ile çalışan bir tesiste, madde 79 ve 80 amaçlarına uygun olarak tesis dışına çıkartılan yıllık toplam nükleer madde miktarı,

C. Yığın; Önemli ölçme noktalarındaki sayım amaçları için bir birim olarak ele alınan ve bileşim ve miktarı bir dizi ayrıntılı bilgi ve ölçmeler ile tanımlanmış bir miktar nükleer madde dökme veya birkaç ayrı kalem şeklinde içerilebilir.

D. Yığın Verisi; Nükleer madde içindeki her bir nükleer elementin toplam ağırlığı, plutonyum ve uranyum halinde ise izopotik kompozisyonu demektir.

Sayım birimleri şöyle olmalıdır :

a) İçerilen plutonyum miktarı gram olarak,

b) Toplam uranyum miktarı gram olarak ve eğer zenginleştirme söz konusu ise içerilen uranyum - 235 ve uranyum 233 miktarları gram olarak, ve

c) İçerilen toryum, doğal uranyum veya tükenmiş uranyum kilogram olarak,

Rapor etmek amaçları için, yığın içinde bulunan her kalemtdeki miktarlar toplandıktan sonra en yakın tam sayıya yuvarlatma yapılır.

E. Defter envanteri; madde denkleştirme alanının defter envanteri, madde denkleştirme alanının en son fiziksel envanteri ile fiziksel envanter alındıktan sonraki yapılan tüm envanter değışikliklerinin cebirsel toplamıdır.

F. Düzeltme; Saptanmış bir hatayı veya daha önce kayda veya raporlara geçmiş bir miktarın geliştirilmiş bir şekilde ölçülmesine yer vermek için sayım kaydına veya rapora yapılan düzeltmeler, her düzeltmenin hangi kayda ait olduğu belirlenmelidir.

G. Etkin kilogram; nükleer maddelerin güvenlik denetiminde kullanılan özel biri birim demektir. Bir maddenin miktarı etkin kilogram olarak aşağıdaki şekilde belirlenir;

a) Plutonyum için, plutonyum'un kilogram olarak ağırlığı;

b) 0.01 (% 1) lük ve daha yukarı zenginleştirilmiş uranyum için uranyumun kilogram olarak ağırlığının, zenginleştirmenin karesi ile çarpımından elde edilecek değer;

c) Zenginliği 0.010 (% 1)'in altında ve 0.005 (% 5) den yukarı olan uranyum için, kilogram olarak ağırlığın 0.0001 ile çarpılmasından bulunan değer, ve

d) Zenginliği 0.005 (% 5) ve daha aşağı düşürülmüş tüketilmiş uranyum ve toryum için kilogram olarak ağırlığın 0.00005 ile çarpılmasından bulunan değer.

H. Zenginleştirme; uranyum - 223 ve uranyum 235 izotoplarının toplam ağırlığının söz konusu uranyumun toplam ağırlığına oranıdır.

I. Tesis;

a) Bir reaktör, kritik tesis, dönüştürme tesisi, imalât tesisi, tekrar işleme tesisi, izotop ayırma tesisi veya ayrı bir depolama tesisi; veya

b) Bir etkin kilogramdan daha fazla nükleer maddenin alışlagelmiş olarak kullanıldığı herhangi bir yer demektir.

J) Envanter değışikliği; Madde denkleştirme alanındaki nükleer maddelerin yığın olarak azalması veya artmasıdır, bu tür bir değışiklik aşağıdakiler gibi olacaktır;

a. Artmalar :

i) Dış alm

ii) Yurt içi girdileri, diğer madde denkleştirme alanlarından gelen girdiler, güvenlik denetimi dışı (barış dışı amaçlı) faaliyetlerden gelen girdiler veya güvenlik denetiminin başladığı noktalardaki girdiler.

iii) Nükleer üretim; Bir reaktörde özel bölünebilir nükleer madde üretimi ve
 iv) Ayrıcalığın kaldırılması : Daha önce kullanımı veya miktarı nedenleri ile güvenlik denetiminden ayrıcalık tanınmış olan nükleer maddenin güvenlik denetimi içine alınması,

b. Azalmalar :

i. Dış satım,

ii. Yurt içi sevkiyat : Diğer madde denkleştirme alanlarına veya güvenlik denetimi dışı (barış dışı) bir faaliyet için sevkiyat,

iii. Nükleer Kayıplar : Nükleer reaksiyonların sonucunda, diğer eleman (veya elemanlara) veya izotop (veya izotoplara) dönüşmesi nedeniyle oluşan nükleer madde kaybı,

iv. Ölçülerek yapılan atmalar : Daha önce ölçülmüş veya ölçmeler esas alınarak miktarı tahmin edilmiş ve bir daha nükleer amaçla kullanılmasına uygun olmayacak şekilde gözden çıkarılmış nükleer madde,

v. Tutulan artıklar : İşlemlerden veya bir işletme kazasında üretilen ve şu an için tekrar elde edilebilir olmayan fakat yine de depolanan nükleer madde,

vi. Ayrıcalık : Kullanımı veya miktarı yönünden nükleer maddeye nükleer denetim konusunda ayrıcalık tanınması,

vii. Diğer kayıplar : Örneğin kaza kayıpları (Şöyleki bir işletme kazası sonucunda nükleer maddenin telafi edilemeyen veya beklenmeyen kayıpları) veya çalınması.

K. Önemli ölçme noktası : Nükleer maddenin, madde akışı veya envanterinin belirlenmesi için ölçülebilecek şekli aldığı yerdir. Şu halde önemli ölçme noktaları, giriş ve çıkış noktalarını (ölçülmüş atmaları içerecek şekilde) ve madde denkleştirme alanlarındaki depoları içermekle beraber bununla sınırlı kalmaz.

L. Adam - Yıllık denetim; Madde 80 amacına uygun olarak 300 adam - günlük denetim demektir. Bir adam - günlük denetim bir gün süresince tek bir müfettişin toplam olarak 8 saatten fazla olmamak koşuluyla herhangi bir zamanda bir tesise girişi olacaktır.

M. Madde denkleştirme alanı : bir tesisin içindeki veya dışındaki bir alan olup,

a) Her bir madde denkleştirme alanına giriş ve çıkışta her bir el değiştirmedeki nükleer madde miktarı belirlenebilir ve

b) Her bir madde denkleştirme alanındaki nükleer maddenin fiziksel envanteri gerektiği zaman tanımlanmış usullere uygun olarak belirlenebilmelidir ki, Ajans'ın güvenlik denetimi amacına uygun madde denkleştirmesi yapılabilsin.

N. Sayılamayan madde miktarı : Defter envanteri ile fiziksel envanter arasındaki fark, Statünün 20. maddesinde tanımlanmış olduğu gibi herhangi bir kaynak veya özel bölünebilir madde demektir. Kaynak madde terimi maden cevheri veya cevher artığı anlamına gelecek şekilde yorumlanmayacaktır.

O. Nükleer Madde : Kaynak madde veya özel bölünebilir maddeler olarak sayılan maddelere ilave yapan bu anlaşmanın yürürlüğe girmesinden sonra, Statünün 20. maddesi uyarınca Meclis'in vereceği karar, ancak Türkiye'nin kabul etmesi üzerine bu Anlaşma uyarınca geçerli olacaktır.

P. Fiziksel envanter : elde bulunan bütün nükleer madde yığın miktarlarının verilen bir zamanda bir madde denkleştirme alanında daha önce belirlenmiş usullere göre yapılan ölçümlerinin veya türetilmiş tahminlerinin toplamı,

Q. Gönderici/alıcı farkı; gönderilen madde denkleştirme alanında ifade edilen madde ve alınma işleminin yapıldığı madde denkleştirme alanında ölçülen bir yığındaki nükleer madde miktarı arasındaki farktır.

R. Kaynak verisi; nükleer maddeyi tanımlayan ve yığın verisi sağlayan, ölçme ve kalibrasyon sırasında kaydedilen veya ampirik bağıntıların çıkartılmasında kullanılan bütün veriler. Örneğin, kaynak veri, bileşiklerin ağırlıklarını, elementlerin ağırlıklarını belirlemek için dönüşüm faktörlerini, özgül ağırlıklarını, elementlerin konsantrasyonlarını, izotopik oranlarını, hacim ile manometre değerleri arasındaki bağıntı ve üretilen güç ile üretilen plutonyum arasındaki bağıntıları içerebilir.

E. Stratejik nokta: normal koşullarda ve diğer bütün stratejik noktalardan gelen bilgilerin toplamını gözönüne alarak güvenlik denetimi önlemlerinin uygulanmasını onaylanabileceği ve projelendirme bilgilerinin incelenmesi sırasında seçilen bir yer demektir; bir stratejik nokta madde denkleştirme sayımları ile ilgili önemli ölçümlerin yapıldığı ve kapama ve gözetim önlemlerinin alındığı herhangi bir yer içerebilir.

**Agreement Between The Government Of The Republic Of Turkey And The
International Atomic Energy Agency For The Application Of Safeguards In
Connection With The Treaty On The Non - Proliferation Of Nuclear Weapons**

WHEREAS the Government of the Republic of Turkey (hereinafter referred to as «Turkey») is a Party to the Treaty on the Non - Proliferation of Nuclear Weapons (hereinafter referred to as «the Treaty») opened for signature at London, Moscow and Washington on 1 July 1968 and which entered into force on 5 March 1970;

WHEREAS Article IV.1 of the Treaty provides that nothing in the Treaty shall be interpreted as affecting the inalienable right of all the Parties to the Treaty to develop research, production and use of nuclear energy for peaceful purposes without discrimination and in conformity with Articles I and II of the Treaty;

WHEREAS Article IV.2 of the Treaty provides that all the Parties to the Treaty undertake to facilitate, and have the right to participate in, the fullest possible exchange of equipment, materials and scientific and technological information for the peaceful uses of nuclear energy;

WHEREAS Article IV.2 of the Treaty also provides that the Parties to the Treaty in a position to do so shall also co-operate in contributing alone or together with other States or international organizations to the further development of the applications of nuclear energy for peaceful purposes, especially in the territories of non-nuclear-weapon States Party to the Treaty;

WHEREAS paragraph 1 of Article III of the Treaty reads as follows :

«Each non - nuclear - weapon State Party to the Treaty undertakes to accept safeguards, as set forth in an agreement to be negotiated and concluded with the International Atomic Energy Agency and the Agency's safeguards system, for the exclusive purpose of verification of the fulfilment of its obligations assumed under this Treaty with a view to preventing diversion of nuclear energy from peaceful uses to nuclear weapons or other nuclear explosive devices. Procedures for the safeguards required by this Article shall be followed with respect to source or special fissionable material whether it is being produced, processed or used in any principal nuclear facility or is outside any such facility. The safeguards required by this Article shall be applied on all source or special fissionable material in all peaceful activities within the territory of such State, under its jurisdiction, or carried out under its control anywhere».

WHEREAS Article III.4 provides that non - nuclear - weapon States Party to the Treaty shall conclude agreements with the Agency to meet the requirements of the said Article either individually or together with other States in accordance with its Statute;

WHEREAS the International Atomic Energy Agency hereinafter referred to as «the Agency») is authorized under Article III.A.5 of its Statute to apply safeguards, at the request of the Parties, to any bilateral or multilateral arrangement, or, at the request of a State, to any of that State's activities in the field of atomic energy.

NOW THEREFORE Turkey and the Agency have agreed as follows :

PART I BASIC UNDERTAKING

Article 1

Turkey undertakes, pursuant to paragraph 1 of Article III of the Treaty, to accept safeguards, in accordance with the terms of this Agreement, on all source or special fissionable material in all peaceful nuclear activities within its territory, under its jurisdiction or carried out under its control anywhere, for the exclusive purpose of verifying that such material is not diverted to nuclear weapons or other nuclear explosive devices.

APPLICATION OF SAFEGUARDS

Article 2

The Agency shall have the right and the obligation to ensure that safeguards will be applied, in accordance with the terms of this Agreement, on all source or special fissionable material in all peaceful nuclear activities within the territory of Turkey under its jurisdiction or carried out under its control anywhere, for the exclusive purpose of verifying that such material is not diverted to nuclear weapons or other nuclear explosive devices.

CO-OPERATION BETWEEN TURKEY AND THE AGENCY

Article 3

Turkey and the Agency shall co-operate to facilitate the implementation of the safeguards provided for in this Agreement.

IMPLEMENTATION OF SAFEGUARDS

Article 4

The safeguards provided for in this Agreement shall be implemented in a manner designed :

(a) To avoid hampering the economic and technological development of Turkey or international co-operation in the field of peaceful nuclear activities, including international exchange of nuclear material;

(b) To avoid undue interference in Turkey's peaceful nuclear activities, and in particular in the operation of facilities ;and

(c) To be consistent with prudent management practices required for the economic and safe conduct of nuclear activities.

Article 5

(a) The Agency shall take every precaution to protect commercial and industrial secrets and other confidential information coming to its knowledge in the implementation of this Agreement.

(b) (i) The Agency shall not publish or communicate to any State, organization or person any information obtained by it in connection with the implementation of this Agreement, except that specific information relating to the implementation thereof may be given to the Board of Governors of the Agency (hereinafter referred to as «the Board») and to such Agency staff members as require such knowledge by reason of their official duties in connection with safeguards, but only to the extent necessary for the Agency to fulfil its responsibilities in implementing this Agreement.

(ii) Summarized information on nuclear material subject to safeguards under this Agreement may be published upon decision of the Board if the States directly concerned agree thereto.

Article 6

(a) The Agency shall, in implementing safeguards pursuant to this Agreement, take full account of technological developments in the field of safeguards, and shall make every effort to ensure optimum cost-effectiveness and the application of the principle of safeguarding effectively the flow of nuclear material subject to safeguards under this Agreement by use of instruments and other techniques at certain strategic points to the extent that present or future technology permits.

(b) In order to ensure optimum cost-effectiveness, use shall be made, for example, of such means as :

(i) Containment as a means of defining material balance areas for accounting purposes;

(ii) Statistical techniques and random sampling in evaluating the flow of nuclear material; and

(iii) Concentration of verification procedures on those stages in the nuclear fuel cycle involving the production, processing, use or storage of nuclear material from which nuclear weapons or other nuclear explosive devices could readily be made, and minimization of verification procedures in respect of other nuclear material, on condition that this does not hamper the Agency in applying safeguards under this Agreement.

NATIONAL SYSTEM OF MATERIALS CONTROL

Article 7

(a) Turkey shall establish and maintain a system of accounting for and control of all nuclear material subject to safeguards under this Agreement.

(b) The Agency shall apply safeguards in such a manner as to enable it to verify, in ascertaining that there has been no diversion of nuclear material from peaceful uses to nuclear weapons or other nuclear explosive devices, findings of Turkey's system. The Agency's verification shall include, inter alia, independent measurements and observations conducted by the Agency in accordance with the procedures specified in Part II of this Agreement. The Agency, in its verification, shall take due account of the technical effectiveness of Turkey's system.

PROVISION OF INFORMATION TO THE AGENCY

Article 8

(a) In order to ensure the effective implementation of safeguards under this Agreement, Turkey shall, in accordance with the provisions set out in Part II of this Agreement, provide the Agency with information concerning nuclear material subject to safeguards under this Agreement and the features of facilities relevant to safeguarding such material.

(b) (i) The Agency shall require only the minimum amount of information and data consistent with carrying out its responsibilities under this Agreement.

(ii) Information pertaining to facilities shall be the minimum necessary for safeguarding nuclear material subject to safeguards under this Agreement.

(c) If Turkey so requests, the Agency shall be prepared to examine on premises of Turkey design information which Turkey regards as being of particular sensitivity. Such information need not be physically transmitted to the Agency provided that it remains readily available for further examination by the Agency on premises of Turkey.

AGENCY INSPECTORS

Article 9

(a) (i) The Agency shall secure the consent of Turkey to the designation of Agency inspectors to Turkey.

(ii) If Turkey, either upon proposal of a designation or at any other time after a designation has been made, objects to the designation, the Agency shall propose to Turkey an alternative designation or designations.

(iii) If, as a result of the repeated refusal of Turkey to accept the designation of Agency inspectors, inspections to be conducted under this Agreement would be impeded, such refusal shall be considered by the Board, upon referral by the Director General of the Agency (hereinafter referred to as «the Director General»), with a view to its taking appropriate action.

(b) Turkey shall take the necessary steps to ensure that Agency inspectors can effectively discharge their functions under this Agreement.

(c) The visits and activities of Agency inspectors shall be so arranged as :

(i) To reduce to a minimum the possible inconvenience and disturbance to Turkey and to the peaceful nuclear activities inspected; and

(ii) To ensure protection of industrial secrets or any other confidential information coming to the inspectors knowledge.

PRIVILEGES AND IMMUNITIES

Article 10

Turkey shall apply to the Agency (including its property, funds and assets) and to its inspectors and other officials, performing functions under this Agreement, the relevant provisions of the Agreement on the Privileges and Immunities of the International Atomic Energy Agency.

TERMINATION OF SAFEGUARDS

Article 11

Consumption or dilution of nuclear material

Safeguards shall terminate on nuclear material upon determination by the Agency that the material has been consumed, or has been diluted in such a way that it is no longer usable for any nuclear activity relevant from the point of view of safeguards, or has become practically irrecoverable.

Article 12

Transfer of nuclear material out of Turkey

Turkey shall give the Agency advance notification of intended transfers of nuclear material subject to safeguards under this Agreement out of Turkey, in accordance with the provisions set out in Part II of this Agreement. The Agency shall terminate safeguards on nuclear material under this Agreement when the recipient State has assumed responsibility therefor, as provided for in Part II of this Agreement. The Agency shall maintain records indicating each transfer and, where applicable, the reapplication of safeguards to the transferred nuclear material.

Article 13

Provisions relating to nuclear material to be used in non-nuclear activities

Where nuclear material subject to safeguards under this Agreement is to be used in non-nuclear activities, such as the production of alloys or ceramics, Turkey shall agree with the Agency, before the material is so used, on the circumstances under which the safeguards on such material may be terminated.

NON-APPLICATION OF SAFEGUARDS TO NUCLEAR MATERIAL TO BE USED IN NON/PEACEFUL ACTIVITIES**Article 14**

If Turkey intends to exercise its discretion to use nuclear material which is required to be safeguarded under this Agreement in a nuclear activity which does not require the application of safeguards under this Agreement, the following procedures shall apply :

(a) Turkey shall inform the Agency of the activity, making it clear :

(i) That the use of the nuclear material in a non-proscribed military activity will not be in conflict with an undertaking Turkey may have given and in respect of which Agency safeguards apply, that the material will be used only in a peaceful nuclear activity; and

(ii) That during the period of non-application of safeguards the nuclear material will not be used for the production of nuclear weapons or other nuclear explosive devices;

(b) Turkey and the Agency shall make an arrangement so that, only while the nuclear material is in such an activity, the safeguards provided for in this Agreement will not be applied. The arrangement shall identify, to the extent possible, the period or circumstances during which safeguards will not be applied. In any event, the safeguards provided for in this Agreement shall apply again as soon as the nuclear material is reintroduced into a peaceful nuclear activity. The Agency shall be kept informed of the total quantity and compositions of such unsafeguarded material in Turkey and of any export of such material; and

(c) Each arrangement shall be made in agreement with the Agency. Such agreement shall be given as promptly as possible and shall relate only to such matters as, inter alia, temporal and procedural provisions and reporting arrangements, but shall not involve any approval or classified knowledge of the military activity or relate to the use of the nuclear material therein.

FINANCE**Article 15**

Turkey and the Agency will bear the expenses incurred by them in implementing their respective responsibilities under this Agreement. However, if Turkey or persons under its jurisdiction incur extraordinary expenses as a result of a specific request by the Agency, the Agency shall reimburse such expenses provided that it has agreed in advance to do so. In any case the Agency shall bear the cost of any additional measuring or sampling which inspectors may request.

THIRD PARTY LIABILITY FOR NUCLEAR DAMAGE**Article 16**

Turkey shall ensure that any protection against third party liability in respect of nuclear damage, including any insurance or other financial security, which may be available under its laws or regulations shall apply to the Agency and its officials for the purpose of the implementation of this Agreement in the same way as that protection applies to nationals of Turkey.

INTERNATIONAL RESPONSIBILITY**Article 17**

Any claim by Turkey against the Agency or by the Agency against Turkey in respect of any damage resulting from the implementation of safeguards under this Agreement, other than damage arising out of a nuclear incident, shall be settled in accordance with international law.

MEASURES IN RELATION TO VERIFICATION OF NON-DIVERSION**Article 18**

If the Board, upon report of the Director General decides that an action by Turkey is essential and urgent in order to ensure verification that nuclear material subject to safeguards under this Agreement is not diverted to nuclear weapons or other nuclear explosive devices, the Board may call upon Turkey to take the required action without delay, irrespective of whether procedures have been invoked pursuant to Article 22 of this Agreement for the settlement of a dispute.

Article 19

If the Board, upon examination of relevant information reported to it by the Director General, finds that the Agency is not able to verify that there has been no diversion of nuclear material required to be safeguarded under this Agreement, to nuclear weapons or other nuclear explosive devices, it may make the reports provided for in paragraph C of Article XIII of the Statute of the Agency (herein after referred to as «the statute» and may also take, where applicable, the other measures provided for in that paragraph. In taking such action the Board shall account of the degree of assurance provided by the safeguards measures that have been applied and shall afford Turkey every reasonable opportunity to furnish the Board with any necessary reassurance.

**INTERPRETATION AND APPLICATION OF THE AGREEMENT
AND SETTLEMENT OF DISPUTES****Article 20**

Turkey and the Agency shall, at the request of either, consult about any question arising out of the interpretation or application of this Agreement.

Article 21

Turkey shall have the right to request that any question arising out of the interpretation or application of this Agreement be considered by the Board. The Board shall invite Turkey to participate in the discussion of any such question by the Board.

Article 22

Any dispute arising out of the interpretation or application of this Agreement except a dispute with regard to a finding by the Board under Article 19 or an action taken by the Board pursuant to such a finding, which is not settled by negotiation or another procedure agreed to by Turkey and the Agency shall, at the request of either, be submitted to an arbitral tribunal composed as follows : Turkey and the Agency shall each designate one arbitrator, and the two arbitrators so designated shall elect a third, who shall be the Chairman. If, within thirty days of the request for arbitration either Turkey or the Agency has not designated an arbitrator, either Turkey or the Agency may request the President of the International Court of Justice to appoint an arbitrator. The same procedure shall apply if, within thirty days of the designation or appointment of the second arbitrator, the third arbitrator has not been elected. A majority of the members of the arbitral tribunal shall constitute a quorum, and all decisions shall require the concurrence of two arbitrators. The arbitral procedure shall be fixed by the tribunal. The decisions of the tribunal shall be binding on Turkey and the Agency.

**SUSPENSION OF APPLICATION OF AGENCY SAFEGUARDS
UNDER OTHER AGREEMENTS****Article 23**

The application of Agency safeguards in Turkey under other safeguards agreements with the Agency shall be suspended while this Agreement is in force. If Turkey has received assistance from the Agency for a project, Turkey's undertaking in

the Project Agreement not to use items which subject thereto in such a way as to further any military purpose shall continue to apply.

AMENDMENT OF THE AGREEMENT

Article 24

(a) Turkey and the Agency shall, at the request of either, consult each other on amendment to this Agreement.

(b) All amendments shall require the agreement of Turkey and the Agency.

(c) Amendments to this Agreement shall enter into force in the same conditions as entry into force of the Agreement itself.

(d) The Director General shall promptly inform all Member States of the Agency of any amendment to this Agreement.

ENTRY INTO FORCE AND DURATION

Article 25

This Agreement shall enter into force on the date upon which the Agency receives from Turkey written notification that Turkey's statutory and constitutional requirements for entry into force have been met. The Director General shall promptly inform all Member States of the Agency of the entry into force of this Agreement.

Article 26

This Agreement shall remain in force as long as Turkey is Party to the Treaty.

PART II

INTRODUCTION

Article 27

The purpose of this part of the Agreement is to specify the procedures to be applied in the implementation of the safeguards provisions of Part I.

OBJECTIVE OF SAFEGUARDS

Article 28

The objective of the safeguards procedures set forth in this part of the Agreement is the timely detection of diversion of significant quantities of nuclear material from peaceful nuclear activities to the manufacture of nuclear weapons or of other nuclear explosive devices or for purposes unknown, and deterrence of such diversion by the risk of early detection.

Article 29

For the purpose of achieving the objective set forth in Article 28, material accountancy shall be used as a safeguards measure of fundamental importance, with containment and surveillance as important complementary measures.

Article 30

The technical conclusion of the Agency's verification activities shall be a statement, in respect of each material balance area, of the amount of material unaccounted for over a specific period, and giving the limits of accuracy of the amounts stated.

NATIONAL SYSTEM OF ACCOUNTING FOR AND CONTROL OF NUCLEAR MATERIAL

Article 31

Pursuant to Article 7 the Agency, in carrying out its verification activities, shall make full use of Turkey's system of accounting for and control of all nuclear material subject to safeguards under this Agreement and shall avoid unnecessary duplication of Turkey's accounting and control activities.

Article 32

Turkey's system of accounting for and control of all nuclear material subject to safeguards under this Agreement shall be based on a structure of material balance areas, and shall make provision, as appropriate and specified in the Subsidiary Arrangements, for the establishment of such measures as :

(a) A measurement system for the determination of the quantities of nuclear material received, produced, shipped, lost or otherwise removed from inventory, and the quantities on inventory;

(b) The evaluation of precision and accuracy of measurements and the estimation of measurement uncertainty;

(c) Procedures for identifying, reviewing and evaluating differences in shipper/receiver measurements;

(d) Procedures for taking a physical inventory;

(e) Procedures for the evaluation of accumulations of unmeasured inventory and unmeasured losses;

(f) A system of records and reports showing, for each material balance area, the inventory of nuclear material and the changes in that inventory including receipts into and transfers out of the material balance area;

(g) Provisions to ensure that the accounting procedures and arrangements are being operated correctly; and

(h) Procedures for the provision of reports to the Agency in accordance with Articles 59 to 65 and 67 to 69.

STARTING POINT OF SAFEGUARDS

Article 33

Safeguards under this Agreement shall not apply to material in mining or ore processing activities.

Article 34

(a) When any material containing uranium or thorium which has not reached the stage of the nuclear fuel cycle described in paragraph (c) is directly or indirectly exported to a non-nuclear-weapon State, Turkey shall inform the Agency of its quantity, composition and destination, unless the material is exported for specifically non-nuclear purposes;

(b) When any material containing uranium or thorium which has not reached the stage of the nuclear fuel cycle described in paragraph (c) is imported, Turkey shall inform the Agency of its quantity and composition, unless the material is imported for specifically non-nuclear purposes; and

(c) When any nuclear material of a composition and purity suitable for fuel fabrication or for isotopic enrichment leaves the plant or the process stage in which it has been produced, or when such nuclear material, or any other nuclear material produced at a later stage in the nuclear fuel cycle, is imported into Turkey, the nuclear material shall become subject to other safeguards procedures specified in this Agreement.

TERMINATION OF SAFEGUARDS

Article 35

(a) Safeguards shall terminate on nuclear material subject to safeguards under this Agreement, under the conditions set forth in Article 11. Where the conditions of that Article are not met, but Turkey considers that the recovery of safeguarded nuclear material from residues is not for the time being practicable or desirable, Turkey and the Agency shall consult on the appropriate safeguards measures to be applied.

(b) Safeguards shall terminate on nuclear material subject to safeguards under this Agreement, under the conditions set forth in Article 13, provided that Turkey and the Agency agree that such nuclear material is practicably irrecoverable.

EXEMPTIONS FROM SAFEGUARDS

Article 36

At the request of Turkey, the Agency shall exempt nuclear material from safeguards, as follows :

- (a) Special fissionable material, when it is used in gram quantities or less as a sensing component in instruments;
- (b) Nuclear material, when it is used in non-nuclear activities in accordance with Article 13, if such nuclear material is recoverable; and
- (c) Plutonium with an isotopic concentration of plutonium - 238 exceeding 80 %.

Article 37

At the request of Turkey the Agency shall exempt from safeguards nuclear material that would otherwise be subject to safeguards, provided that the total quantity of nuclear material which has been exempted in Turkey in accordance with this Article may not at any time exceed :

- (a) One kilogram in total of special fissionable material, which may consist of one or more of the following :
    - (i) Plutonium;
    - (ii) Uranium with an enrichment of 02. (20 %) and above, taken account of by multiplying its weight by its enrichment; and
    - (iii) Uranium with an enrichment below 0.2 (20 %) and above that of natural uranium, taken account of by multiplying its weight by five times the square of its enrichment;
  - (b) Ten metric tons in total of natural uranium and depleted uranium with an enrichment above 0.005 (0.5 %);
  - (c) Twenty metric tons of depleted uranium with an enrichment of 0.005 (0.5 %)
  - (d) Twenty metric tons of thorium;
- or such greater amounts as may be specified by the Board for uniform applications.

Article 38

If exempted nuclear material is to be processed or stored together with nuclear material subject to safeguards under this Agreement, provision shall be made for the reapplication of safeguards thereto.

SUBSIDIARY ARRANGEMENTS

Article 39

Turkey and the Agency shall make Subsidiary Arrangements which shall specify in detail, to the extent necessary to permit the Agency to fulfil its responsibilities under this Agreement in an effective and efficient manner, how the procedures laid down in this Agreement are to be applied. The Subsidiary Arrangements may be extended or changed by agreement between Turkey and the Agency without amendment of this Agreement.

Article 40

The Subsidiary Arrangements shall enter into force at the same time as, or as soon as possible after, the entry into force of this Agreement. Turkey and the Agency shall make every effort to achieve their entry into force within ninety days of the

entry into force of this Agreement; and extension of that period shall require agreement between Turkey and the Agency. Turkey shall provide the Agency promptly with the information required for completing the Subsidiary Arrangements. Upon the entry into force of this Agreement, the Agency shall have the right to apply the procedures laid down therein in respect of the nuclear material listed in the inventory provided for in Article 41, even if the Subsidiary Arrangements have not yet entered into force.

INVENTORY

Article 41

On the basis of the initial report referred to in Article 62, the Agency shall establish a unified inventory of all nuclear material in Turkey subject to safeguards under this Agreement, irrespective of its origin, and shall maintain this inventory on the basis of subsequent reports and of the results of its verification activities. Copies of the inventory shall be made available to Turkey at intervals to be agreed.

DESIGN INFORMATION

General provisions

Pursuant to Article 8, design information in respect of existing facilities shall be provided to the Agency during the discussion of the Subsidiary Arrangements. The time limits for the provision of design information in respect of the new facilities shall be specified in the Subsidiary Arrangements and such information shall be provided as early as possible before nuclear material is introduced into a new facility.

Article 43

The design information to be provided to the Agency shall include, in respect of each facility, when applicable :

(a) The identification of the facility, stating its general character, purpose, nominal capacity and geographic location, and the name and address to be used for routine business purposes;

(b) A description of the general arrangement of the facility with reference, to the extent feasible, to the form, location and flow of nuclear material and to the general layout of important items of equipment, which use, produce or process nuclear material;

(c) A description of features of the facility relating to material accountancy, containment and surveillance; and

(d) A description of the existing and proposed procedures at the facility for nuclear material accountancy and control, with special reference to material balance areas established by the operator, measurements of flow and procedures for physical inventory taking.

Article 44

Other information relevant to the application of safeguards shall also be provided to the Agency in respect of each facility, in particular on organizational responsibility for material accountancy and control. Turkey shall provide the Agency with supplementary information on the health and safety procedures which the Agency shall observe and with which the inspectors shall comply at the facility.

Article 45

The Agency shall be provided with design information in respect of a modification relevant for safeguards purposes, for examination, and shall be informed of any change in the information provided to it under Article 44, sufficiently in advance for the safeguards procedures to be adjusted when necessary.

Article 46**Purposes of examination of design information**

The design information provided to the Agency shall be used for the following purposes :

(a) To identify the features of facilities and nuclear material relevant to the application of safeguards to nuclear material in sufficient detail to facilitate verification;

(b) To determine material balance areas to be used for Agency accounting purposes and to select those strategic points which are key measurement points and which will be used to determine flow and inventory of nuclear material; in determining such material balance areas the Agency shall, inter alia, use the following criteria :

(i) The size of the material balance area shall be related to the accuracy with which the material balance can be established;

(ii) In determining the material balance area advantage shall be taken of any opportunity to use containment and surveillance to help ensure the completeness of flow measurements and thereby to simplify the application of safeguards and to concentrate measurement efforts at key measurement points;

(iii) A number of material balance areas in use at a facility or at distinct sites may be combined in one material balance area to be used for Agency accounting purposes when the Agency determines that this is consistent with its verification requirements; and

(iv) A special material balance area may be established at the request of Turkey around a process step involving commercially sensitive information;

(c) To establish the nominal timing and procedures for taking of physical inventory of nuclear material for Agency accounting purposes;

(d) To establish the records and reports requirements and records evaluation procedures;

(e) To establish requirements and procedures for verification of the quantity and location of nuclear material; and

(f) To select appropriate combinations of containment and surveillance methods and techniques and the strategic points at which they are to be applied.

The results of the examination of the design information shall be included in the Subsidiary Arrangements.

Article 47**Re - examination of design information**

Design information shall be re-examined in the light of changes in operating conditions, of developments in safeguards technology or of experience in the application of verification procedures, with a view to modifying the action the Agency has taken pursuant to Article 46.

Article 48**Verification of design information**

The Agency, in co-operation with Turkey, may send inspectors to facilities to verify the design information provided to the Agency pursuant to Articles 42 - 45, for the purposes stated in Article 46.

**INFORMATION IN RESPECT OF NUCLEAR MATERIAL
OUTSIDE FACILITIES****Article 49**

The Agency shall be provided with the following information when nuclear material is to be customarily used outside facilities, as applicable :

(a) A general description of the use of the nuclear material, its geographic location, and the user's name and address for routine business purposes; and

(b) A general description of the existing and proposed procedures of nuclear material accountancy and control, including organizational responsibility for material accountancy and control.

The Agency shall be informed, on a timely basis, of any change in the information provided to it under this Article.

Article 50

The information provided to the Agency pursuant to Article 49 may be used, to the extent relevant, for the purposes set out in Article (46 (b) / (f).

RECORDS SYSTEM

General provisions

Article 51

In establishing its system of materials control as referred to in Article 7, Turkey shall arrange that records are kept in respect of each material balance area. The records to be kept shall be described in the Subsidiary Arrangements.

Article 52

Turkey shall make arrangements to facilitate the examination of records by inspectors, particularly if the records are not kept in English, French, Russian or Spanish.

Article 53

Records shall be retained for at least five years.

Article 54

Records shall consist, as appropriate, of :

(a) Accounting records of all nuclear material subject to safeguards under this Agreement; and

(b) Operating records for facilities containing such nuclear material.

Article 55

The system of measurements on which the records used for the preparation of reports are based shall either conform to the latest international standards or be equivalent in quality to such standards.

Accounting records

Article 56

The accounting records shall set forth the following in respect of each material balance area :

(a) All inventory changes, so as to permit a determination of the book inventory at any time;

(b) All measurement results that are used for determination of the physical inventory; and

(c) All adjustments and corrections that have been made in respect of inventory changes, book inventories and physical inventories.

Article 57

For all inventory changes and physical inventories the records shall show, in respect of each batch of nuclear material : material identification, batch data and

source data. The records shall account for uranium, thorium and plutonium separately in each batch of nuclear material. For each inventory change, the date of the inventory change and, when appropriate, the originating material balance area and the receiving material balance area or the recipient, shall be indicated:

Article 58

Operating records

The operating records shall set forth, as appropriate, in respect of each material balance area :

(a) Those operating data which are used to establish changes in the quantities and composition of nuclear material;

(b) The data obtained from the calibration of tanks and instruments and from sampling and analyses, the procedures to control the quality of measurements and the derived estimates of random and systematic error;

(c) A description of the sequence of the actions taken in preparing for, and in taking, a physical inventory, in order to ensure that it is correct and complete; and

(d) A description of the actions taken in order to ascertain the cause and magnitude of any accidental or unmeasured loss that might occur.

REPORTS SYSTEM

General Provisions

Article 59

Turkey shall provide the Agency with reports as detailed in Articles 59 to 65 and 67 to 69 in respect of nuclear material subject to safeguards under this Agreement.

Article 60

Reports shall be made in English, French, Russian or Spanish, except as otherwise specified in the Subsidiary Arrangements.

Article 61

Reports shall be based on the records kept in accordance with Article 51 - 58 and shall consist, as appropriate, of accounting reports and special reports.

Accounting reports

Article 62

The Agency shall be provided with an initial report on all nuclear material subject to safeguards under this Agreement. The initial report shall be dispatched by Turkey to the Agency within thirty days of the last day of the calendar month in which this Agreement enters into force, and shall reflect the situation as of the last day of that month.

Article 63

Turkey shall provide the Agency with the following accounting reports for each material balance area :

(a) Inventory change reports showing all changes in the inventory of nuclear material. The reports shall be dispatched as soon as possible and in any event within thirty days after the end of the month in which the inventory changes occurred or were established, unless otherwise agreed in the Subsidiary Arrangements; and

(b) Material balance reports showing the material balance based on a physical inventory of nuclear material actually present in the material balance area. The reports shall be dispatched as soon as possible and in any event within thirty days after the physical inventory has been taken, unless otherwise agreed in the Subsidiary Arrangements.

The reports shall be based on data available as of the date of reporting and may be corrected at a later date, as required.

Article 64

Inventory change reports shall specify identification and batch data for each batch of nuclear material, the date of the inventory change and, as appropriate, the originating material balance area and the receiving material balance area or the recipient. These reports shall be accompanied by concise notes :

- (a) Explaining the inventory changes, on the basis of the operating data contained in the operating records provided for under Article 58 (a); and
- (b) Describing, as specified in the Subsidiary Arrangements, the anticipated operational programme, particularly the taking of a physical inventory.

Article 65

Turkey shall report each inventory change, adjustment and correction, either periodically in a consolidated list or individually. Inventory changes shall be reported in terms of batches. As specified in the Subsidiary Arrangements, small changes in inventory of nuclear material, such as transfers of analytical samples, may be combined in one batch and reported as one inventory change.

Article 66

The Agency shall provide Turkey with semi - annual statements of book inventory of nuclear material subject to safeguard under this Agreement, for each material balance area, as based on the inventory change reports for the period covered by each such statement.

Article 67

Material balance reports shall include the following entries, unless otherwise agreed by Turkey and the Agency :

- (a) Beginning physical inventory;
- (b) Inventory changes (first increases, then decreases);
- (c) Ending book inventory;
- (d) Shipper/receiver differences;
- (e) Adjusted ending book inventory;
- (f) Ending physical inventory; and
- (g) Material unaccounted for.

A statement of the physical inventory, listing all batches separately and specifying material identification and batch data for each batch, shall be attached to each material balance report.

Article 68

Special reports

Turkey shall make special reports without delay :

- (a) If any unusual incident or circumstances lead Turkey to believe that there is or may have been loss of nuclear material that exceeds the limits specified for this purpose in the Subsidiary Arrangements; or
- (b) If the containment has unexpectedly changed from that specified in the Subsidiary Arrangements to the extent that unauthorized removal of nuclear material has become possible.

Article 69

Amplification and clarification of reports

If the Agency so requests, Turkey shall provide it with amplifications or clarifications of any report, in so far as relevant for the purpose of safeguards.

INSPECTIONS**Article 70****General provisions**

The Agency shall have the right to make inspections as provided for in Article 71 - 82.

Purposes of inspections**Article 71**

The Agency may make ad hoc inspections in order to :

- (a) Verify the information contained in the initial report on the nuclear material subject to safeguards under this Agreement;
- (b) Identify and verify changes in the situation which have occurred since the date of the initial report; and
- (c) Identify, and if possible verify the quantity and composition of, nuclear material in accordance with Articles 93 and 96, before its transfer out of or upon its transfer into Turkey.

Article 72

The Agency may make routine inspections in order to :

- (a) Verify that reports are consistent with records;
- (b) Verify the location; identity, quantity and composition of all nuclear material subject to safeguards under this Agreement; and
- (c) Verify information on the possible causes of material unaccounted for, shipper/receiver differences and uncertainties in the book inventory.

Article 73

Subject to the procedures laid down in Article 77, the Agency may make special inspections :

- (a) In order to verify the information contained in special reports; or
- (b) If the Agency considers that information made available by Turkey including explanations from Turkey and information obtained from routine inspections, is not adequate for the Agency to fulfil its responsibilities under this Agreement.

inspection shall be deemed to be special when it is either additional to the routine inspection effort provided for in Articles 78 - 82 or involves access to information or locations in addition to the access specified in Article 76 for ad hoc and routine inspections, or both.

Scope of inspections

For the purposes specified in Articles 71 - 73, the Agency may :

- (a) Examine the records kept pursuant to Articles 51 - 58;
- (b) Make independent measurements of all nuclear material subject to safeguards under this Agreement;
- (c) Verify the functioning and calibration of instruments and other measuring and control equipment,
- (d) Apply and make use of surveillance and containment measures; and
- (e) Use other objective methods which have been demonstrated to be technically feasible.

Article 75

Within the scope of Article 74, the Agency shall be enabled :

- (a) To observe that samples at key measurement points for material balance accountancy are taken in accordance with procedures which produce representative samples, to observe the treatment and analysis of the samples and to obtain duplicates of such samples;

(b) To observe that the measurements of nuclear material at key measurement points for material balance accountancy are representative, and to observe the calibration of the instruments and equipment involved;

(c) To make arrangements with Turkey that, if necessary :

(i) Additional measurements are made and additional samples taken for the Agency's use;

(ii) The Agency's standard analytical samples are analysed;

(iii) Appropriate absolute standards are used in calibrating instruments and other equipment; and

(iv) Other calibrations are carried out;

(d) To arrange to use its own equipment for independent measurement and surveillance, and if so agreed and specified in the Subsidiary Arrangements to arrange to install such equipment;

(e) To apply its seals and other identifying and tamper - indicating devices to containments, if so agreed and specified in the Subsidiary Arrangements; and

(f) To make arrangements with Turkey for the shipping of samples taken for the Agency's use.

Access for inspections

Article 76

(a) For the purposes specified in Article 71 (a) and (b) and until such time as the strategic points have been specified in the Subsidiary Arrangements, the Agency inspectors shall have access to any location where the initial report or any inspections carried out in connection with it indicate that nuclear material is present;

(b) For the purposes specified in Article 71 (c) the inspectors shall have access to any location of which the Agency has been notified in accordance with Articles 92 (d) (iii) or 95 (d) (iii);

(c) For the purposes specified in Article 72 the inspectors shall have access only to the strategic points specified in the Subsidiary Arrangements and to the record maintained pursuant to Articles 51-58; and

(d) In the event of Turkey concluding that any unusual circumstances require extended limitations on access by the Agency, Turkey and the Agency shall promptly make arrangements with a view to enabling the Agency to discharge its safeguards responsibilities in the light of these limitations. The Director General shall report each such arrangement to the Board.

Article 77

In circumstances which may lead to special inspections for the purposes specified in Article 73 Turkey and the Agency shall consult forthwith. As a result of such consultations the Agency may :

(a) Make inspections in addition to the routine inspection effort provided for in Articles 78 - 82; and

(b) Obtain access, in agreement with Turkey, to information or locations in addition to those specified in Article 76. Any disagreement concerning the need for additional access shall be resolved in accordance with Articles 21 and 22; in case action by Turkey is essential and urgent, Article 18 shall apply.

Frequency and intensity of routine inspections

Article 78

The Agency shall keep the number, intensity and duration of routine inspections, applying optimum timing, to the minimum consistent with the effective imp-

Implementation of the safeguards procedures set forth in this Agreement, and shall make the optimum and most economical use of inspection resources available to it.

Article 79

The Agency may carry out one routine inspection per year in respect of facilities and material balance areas outside facilities with a content or annual throughput, whichever is greater, of nuclear material not exceeding five effective kilograms.

Article 80

The number, intensity, duration, timing and mode of routine inspections in respect of facilities with a content or annual throughput of nuclear material exceeding five effective kilograms shall be determined on the basis that in the maximum or limiting case the inspection regime shall be no more intensive than is necessary and sufficient to maintain continuity of knowledge of the flow and inventory of nuclear material, and the maximum routine inspection effort in respect of such facilities shall be determined as follows :

(a) For reactors and sealed storage installations the maximum total of routine inspection per year shall be determined by allowing one sixth of a man-year of inspection for each such facility;

(b) For facilities, other than reactors or sealed storage installations, involving plutonium or uranium enriched to more than 5 %, the maximum total or routine inspection per year shall be determined by allowing for each such facility $30 \sqrt{E}$ man-days of inspection per year, where E is the inventory or annual throughput of nuclear material, whichever is greater, expressed in effective kilograms. The Maximum established for any such facility shall, not however, be less than 1.5 man-years of inspection; and

(c) For facilities not covered by paragraphs (a) or (b), the maximum total of routine inspection per year shall be determined by allowing for each such facility one third of a man-year of inspection plus $0.4 \times E$ man-days of inspection per year, where E is the inventory or annual throughput of nuclear material, whichever is greater, expressed in effective kilograms.

Turkey and the Agency may agree to amend the figures for the maximum inspection effort specified in this Article, upon determination by the Board that such amendment is reasonable.

Article 81

Subject to Article 78-80 the criteria to be used for determining the actual number, intensity, duration, timing and mode of routine inspections in respect of any facility shall include :

(a) The form of the nuclear material, in particular, whether the nuclear material is in bulk form or contained in a number of separate items; its chemical composition and, in the case of uranium, whether it is of low or high enrichment; and its accessibility;

(b) The effectiveness of Turkey's accounting and control system, including the extent to which the operators of facilities are functionally independent of Turkey's accounting and control system; the extent to which the measures specified in Article 32 have been implemented by Turkey; the promptness of reports provided to the Agency; their consistency with the Agency's independent verification; and the amount and accuracy of the material unaccounted for, as verified by the Agency;

(c) Characteristics of Turkey's nuclear fuel cycle, in particular, the number and types of facilities containing nuclear material subject to safeguards, the characteristics of such facilities relevant to safeguards, notably the degree of containment;

the extent to which the design of such facilities facilitates verification of the flow and inventory of nuclear material; and the extent to which information from different material balance areas can be correlated;

(d) International interdependence, in particular, the extent to which nuclear material is received from or sent to other States for use or processing; any verification activities by the Agency in connection therewith; and the extent to which Turkey's nuclear activities are interrelated with those of other States; and

(e) Technical developments in the field of safeguards, including the use of statistical techniques and random sampling in evaluating the flow of nuclear material.

Article 82

Turkey and the Agency shall consult if Turkey considers that the inspection effort is being deployed with undue concentration on particular facilities.

Notice of inspections

Article 83

The Agency shall give advance notice to Turkey before arrival of inspectors at facilities or material balance areas outside facilities, as follows :

(a) For ad hoc inspections pursuant to Article 71 (c), at least 24 hours; for those pursuant to Article 1 (a) 7and (b) as well as the activities provided for in Article 48, at least one week;

(b) For special inspections pursuant to Article 73, as promptly as possible after Turkey and the Agency have consulted as provided for in Article 77, it being understood that notification of arrival normally will constitute part of the consultations; and

(c) For routine inspections pursuant to Article 72, at least 24 hours in respect of the facilities referred to in Article 80 (b) and sealed storage installations containing plutonium or uranium enriched to more than 5 %, and one week in all other cases.

Such notice of inspections shall include the names of the inspectors and shall indicate the facilities and the material balance areas outside facilities to be visited and the periods during which they will be visited. If the inspectors are to arrive from outside Turkey the Agency shall also give advance notice of the place and time of their arrival in Turkey.

Article 84

Notwithstanding the provisions of Article 83, the Agency may, as a supplementary measure, carry out without advance notification a portion of the routine inspections pursuant to Article 80 in accordance with the principle of random sampling. In performing any unannounced inspections, the Agency shall fully take into account any operational programme provided by Turkey pursuant to Article 64 (b). Moreover, whenever practicable, and on the basis of the operational programme, it shall advise Turkey periodically of its general programme of announced and unannounced inspections, specifying the general periods when inspections are foreseen. In carrying out any unannounced inspections, the Agency shall make every effort to minimize any practical difficulties for Turkey and for facility operators, bearing in mind the relevant provisions of Articles 44 and 89. Similarly Turkey shall make every effort to facilitate the task of the inspectors.

Designation of inspectors

Article 85

The following procedures shall apply to the designation of inspectors :

(a) The Director General shall inform Turkey in writing of the name, qualifications, nationality, grade and such other particulars as may be relevant, of each Agency official he proposes for designation as an inspector for Turkey;

(b) Turkey shall inform the Director General within thirty days of the receipt of such a proposal whether it accepts the proposal;

(c) The Director General may designate each official who has been accepted by Turkey as one of the inspectors for Turkey, and shall inform Turkey of such designations; and

(d) The Director General, acting in response to a request by Turkey or on his own initiative, shall immediately inform Turkey of the withdrawal of the designation of any official as an inspector for Turkey.

However, in respect of inspectors needed for the activities provided for in Article 48 and to carry out ad hoc inspections pursuant to Article 71 (a) and (b) the designation procedures shall be completed if possible within thirty days after the entry into force of this Agreement. If such designation appears impossible within this time limit, inspectors for such purposes shall be designated on a temporary basis.

Article 86

Turkey shall grant or renew as quickly as possible appropriate visas, where required, for each inspector designated for Turkey.

Conduct and visits of inspectors

Article 87

Inspectors, in exercising their functions under Articles 48 and 71-75, shall carry out their activities in a manner designed to avoid hampering or delaying the construction, commissioning or operation of facilities, or affecting their safety. In particular inspectors shall not operate any facility themselves or direct the staff of a facility to carry out any operation. If inspectors consider that in pursuance of Articles 74 and 75, particular operations in a facility should be carried out by the operator, they shall make a request therefor.

Article 88

When inspectors require services available in Turkey, including the use of equipment, in connection with the performance of inspections, Turkey shall facilitate the procurement of such services and the use of such equipment by inspectors.

Article 89

Turkey shall have the right to have inspectors accompanied during their inspections by representatives of Turkey, provided that inspectors shall not thereby be delayed or otherwise impeded in the exercise of their functions.

Statements on the Agency's Verification Activities

Article 90

The Agency shall inform Turkey of :

(a) The results of inspections, at intervals to be specified in the Subsidiary Arrangements; and

(b) The conclusions it has drawn from its verification activities in Turkey, in particular by means of statements in respect of each material balance area, which shall be made as soon as possible after a physical inventory has been taken and verified by the Agency and a material balance has been struck.

INTERNATIONAL TRANSFERS

Article 91

General provisions

Nuclear material subject or required to be subject to safeguards under this Agreement which is transferred but subject for purposes of this Agreement, be regarded as being the responsibility of Turkey :

(a) In the case of import into Turkey, from the time that such responsibility ceases to lie with the exporting State, and no later than the time at which the material reaches its destination; and

(b) In the case of export out of Turkey, up to the time at which the recipient State assumes such responsibility, and no later than the time at which the nuclear material reaches its destination.

The point at which the transfer of responsibility will take place shall be determined in accordance with suitable arrangements to be made by the States concerned. Neither Turkey nor any other State shall be deemed to have such responsibility for nuclear material merely by reason of the fact that the nuclear material is in transit on or over its territory, or that it is being transported on a ship under its flag or in its aircraft.

Transfers out of Turkey

Article 92

(a) Turkey shall notify the Agency of any intended transfer out of Turkey of nuclear material subject to safeguards under this Agreement if the shipment exceeds one effective kilogram, or if within a period of three months, several separate shipments are to be made to the same State, each of less than one effective kilogram but the total of which exceeds one effective kilogram.

(b) Such notification shall be given to the Agency after the conclusion of the contractual arrangements leading to the transfer and normally at least two weeks before the nuclear material is to be prepared for shipping.

(c) Turkey and the Agency may agree on different procedures for advance notification.

(d) The notification shall specify :

(i) The identification and, if possible, the expected quantity and composition of the nuclear material to be transferred, and the material balance area from which it will come;

(ii) The State for which the nuclear material is destined;

(iii) The dates on and locations at which the nuclear material is to be prepared for shipping;

(iv) The approximate dates of dispatch and arrival of the nuclear material; and

(v) At what point of the transfer the recipient State will assume responsibility for the nuclear material for the purpose of this Agreement, and the probable date on which that point will be reached.

Article 93

The notification referred to in Article 92 shall be such as to enable the Agency to make, if necessary, an ad hoc inspection to identify, and if possible verify the quantity and composition of the nuclear material before it is transferred out of Turkey and, if the Agency so wishes or Turkey so requests, to affix seals to the nuclear material when it has been prepared for shipping. However, the transfer of the nuclear material shall not be delayed in any way by any action taken or contemplated by the Agency pursuant to such a notification.

Article 94

If the nuclear material will not be subject to Agency safeguards in the recipient State, Turkey shall make arrangements for the Agency to receive, within three months of the time when the recipient State accepts responsibility for the nuclear material from Turkey, confirmation by the recipient State of the transfer.

Transfers into Turkey

Article 95

(a) Turkey shall notify the Agency of any expected transfer into Turkey of nuclear material required to be subject to safeguards under this Agreement if the shipment exceeds one effective kilogram, or if, within a period of three months, several separate shipments are to be received from the same State, each of less than one effective kilogram but the total of which exceeds one effective kilogram.

(b) The Agency shall be notified as much in advance as possible of the expected arrival of the nuclear material, and in any case not later than the date on which Turkey assumes responsibility for the nuclear material.

(c) Turkey and the Agency may agree on different procedures for advance notification.

(d) The notification shall specify :

(i) the identification and, if possible, the expected quantity and composition of the nuclear material;

(ii) At what point of the transfer Turkey will assume responsibility for the nuclear material for the purpose of this Agreement, and the probable date on which that point will be reached; and

(iii) The expected date of arrival, the location where, and the date on which, the nuclear material is intended to be unpacked.

Article 96

The notification referred to in Article 95 shall be such as to enable the Agency to make, if necessary, an ad hoc inspection to identify, and if possible verify the quantity and composition of, the nuclear material at the time the consignment is unpacked. However, unpacking shall not be delayed by any action taken or contemplated by the Agency pursuant to such a notification.

Article 97

Special reports

Turkey shall make a special report as envisaged in Article 68 if any unusual incident or circumstances lead Turkey to believe that there is or may have been loss of nuclear material, including the occurrence of significant delay, during an international transfer.

DEFINITIONS

Article 98

For the purposes of this Agreement :

A. Adjustment means an entry into an accounting record or a report showing a shipper/receiver difference or material unaccounted for.

B. Annual throughput means, for the purposes of Articles 79 and 80, the amount of nuclear material transferred annually out of a facility working at nominal capacity.

C. Batch means a portion of nuclear material handled as a unit for accounting purposes at a key measurement point and for which the composition and quantity are defined by a single set of specifications or measurements. The nuclear material may be in bulk form or contained in a number of separate items.

D. Batch data means the total weight of each element of nuclear material and, in the case of plutonium and uranium, the isotopic composition when appropriate. The units of account shall be as follows :

(a) Grams of contained plutonium;

(b) Grams of total uranium and grams of contained uranium-235 plus uranium-233 for uranium enriched in these isotopes; and

(c) Kilograms of contained thorium, natural uranium or depleted uranium.

For reporting purposes the weights of individual items in the batch shall be added together before rounding to the nearest unit.

E. Book inventory of a material balance area means the algebraic sum of the most recent physical inventory of that material balance area and of all inventory changes that have occurred since that physical inventory was taken.

F. Correction means an entry into an accounting record or a report to rectify an identified mistake or to reflect an improved measurement of a quantity previously entered into the record or report. Each correction must identify the entry to which it pertains.

G. Effective kilogram means a special unit used in safeguarding nuclear material. The quantity in effective kilograms is obtained by taking :

- (a) For plutonium, its weight in kilograms;
- (b) For uranium with an enrichment of 0.01 (1 %) and above, its weight in kilograms multiplied by the square of its enrichment;
- (c) For uranium with an enrichment below 0.01 (1 %) and above 0.005 (0.5 %), its weight in kilograms multiplied by 0.0001; and
- (d) For depleted uranium with an enrichment of 0.005 (0.5 %) or below, and for thorium, its weight in kilograms multiplied by 0.00005.

H. Enrichment means the ratio of the combined weight of the isotopes uranium-233 and uranium-235 to that of the total uranium in question.

I. Facility means :

- (a) A reactor, a critical facility, a conversion plant, a fabrication plant, a reprocessing plant, an isotope separation plant or a separate storage installation; or
- (b) Any location where nuclear material in amounts greater than one effective kilogram is customarily used.

J. Inventory change means an increase or decrease, in terms of batches, of nuclear material in a material balance area; such a change shall involve one of the following :

- (a) Increases :
  - (i) Import;
  - (ii) Domestic receipt : receipts from other material balance areas, receipts from a non-safeguarded (non-peaceful) activity or receipts at the starting point of safeguards;
  - (iii) Nuclear production : production of special fissionable material in a reactor; and
  - (iv) De-exemption : reapplication of safeguards on nuclear material previously exempted therefrom on account of its use or quantity.
- (b) Decreases :
  - (i) Export;
  - (ii) Domestic shipment : shipments to other material balance areas or shipments for a non-safeguarded (non-peaceful) activity;
  - (iii) Nuclear loss : loss of nuclear material due to its transformation into other element (s) or isotope (s) a result of nuclear reactions;
  - (iv) Measured discard : nuclear material which has been measured, or estimated on the basis of measurements, and disposed of in such a way that it is not suitable for further nuclear use;
  - (v) Retained waste : nuclear material generated from processing or from an operational accident, which is deemed to be unrecoverable for the time being but which is stored;

(vi) Exemption : exemption of nuclear material from safeguards on account of its use or quantity; and

(vii) Other loss : for example, accidental loss (that is, irretrievable and inadvertent loss of nuclear material as the result of an operational accident) or theft.

K. Key measurement point means a location where nuclear material appears in such a form that it may be measured to determine material flow of inventory. Key measurement points thus include, but are not limited to, the inputs and outputs (including measured discards) and storages in material balance areas.

L. Man - year of inspection means, for the purposes of Article 80, 300 man-days of inspection, a man-day being a day during which a single inspector has access to a facility at any time for a total of not more than eight hours.

M. Material balance area means an area in or outside of a facility such that :

(a) The quantity of nuclear material in each transfer into or out of each material balance area can be determined; and

(b) The physical inventory of nuclear material in each material balance area can be determined when necessary, in accordance with specified procedures, in order that the material balance for Agency safeguards purposes can be established.

N. Material unaccounted for means the difference between book inventory and physical inventory.

O. Nuclear material means any source or any special fissionable material as defined in Article XX of the Statute. The term source material shall not be interpreted as applying to ore or ore residue. Any determination by the Board under Article XX of the Statute after the entry into force of this Agreement which adds to the materials considered to be source material or special fissionable material shall have effect under this Agreement only upon acceptance by Turkey.

P. Physical inventory means the sum of all the measured or derived estimates of batch quantities of nuclear material on hand at a given time within a material balance area, obtained in accordance with specified procedures.

Q. Shipper/receiver difference means the difference between the quantity of nuclear material in a batch as stated by the shipping material balance area and as measured at the receiving material balance area.

R. Source data means those data, recorded during measurement or calibration or used to derive empirical relationships, which identify nuclear material and provide batch data. Source data may include, for example, weight of compounds, conversion factors to determine weight of element, specific gravity, element concentration, isotopic ratios, relationship between volume and manometer readings and relationship between plutonium produced and power generated.

S. Strategic point means a location selected during examination of design information where, under normal conditions and when combined with the information from all strategic points taken together, the information necessary and sufficient for the implementation of safeguards measures is obtained and verified; a strategic point may include any location where key measurements related to material balance accountability are made and where containment and surveillance measures are executed.

DONE in Vienna on the Thirtieth day of June 1981, in duplicate in the English language.

For the GOVERNMENT OF THE REPUBLIC OF TURKEY :
For the INTERNATIONAL ATOMIC ENERGY AGENCY :